

Proteomické data

2D gelová elektroforéza

Analýza proteomu

- Od hmotnostních spekter – přeš komplexní struktury proteinových shluků - po analýzu funkce proteinů
 - Analýza **struktury**: Proteínová sekvenace – Edmanova degradace, hmotnostní spektrometrie
 - Analýza **exprese**: **Hmotnostní spektrometrie**, proteínové mikročipy, **2D gelová elektroforéza**..
 - Analýza **funkce**: Modelování makromolekulárních systémů – odvozování vlastností z atomových interakcí

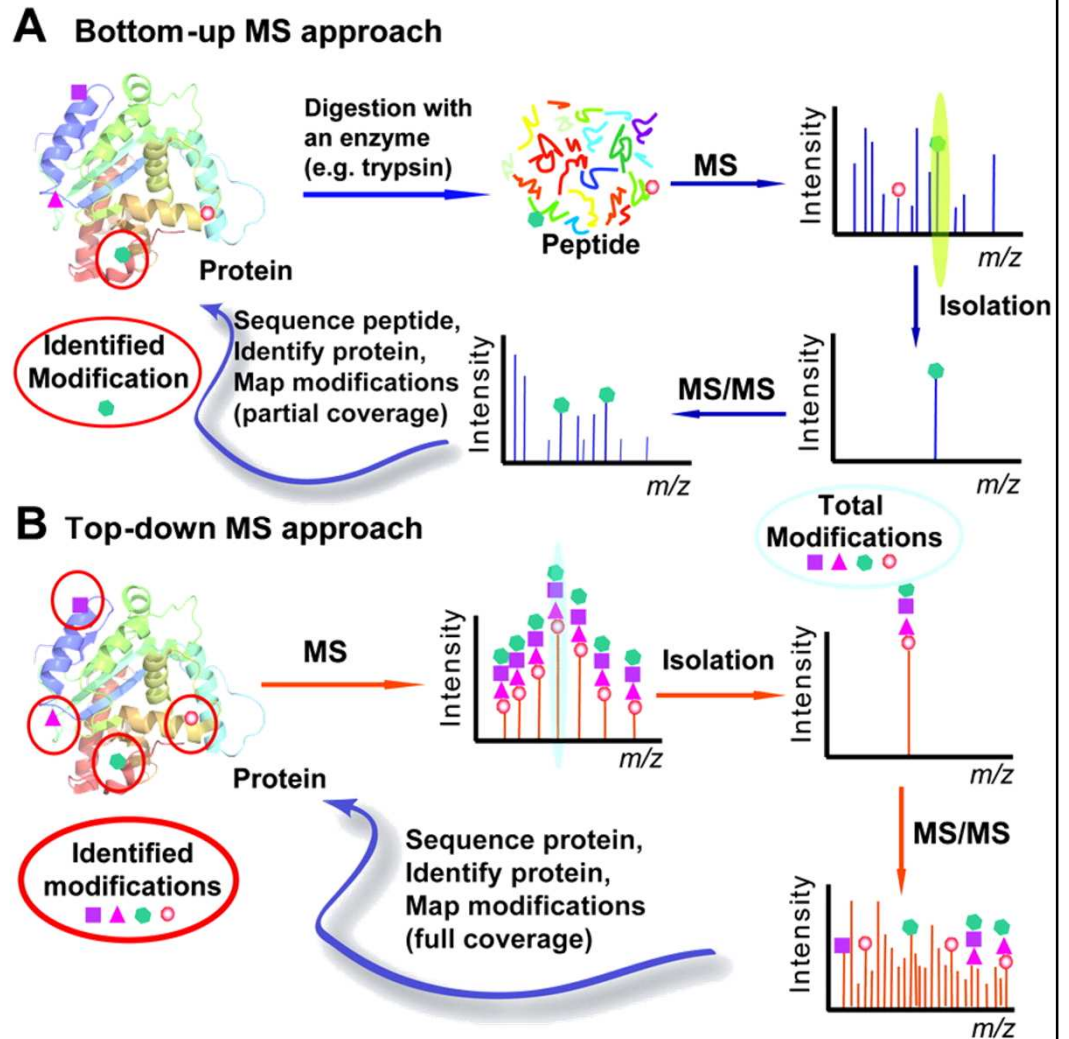
Dva hlavní přístupy

Bottom-up proteomika

- protein → peptidy
- analýza peptidů pomocí MS
- fragmentace peptidů v MS

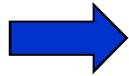
Top-down proteomika

- analýza intaktních proteinů v MS
- fragmentace proteinu v MS

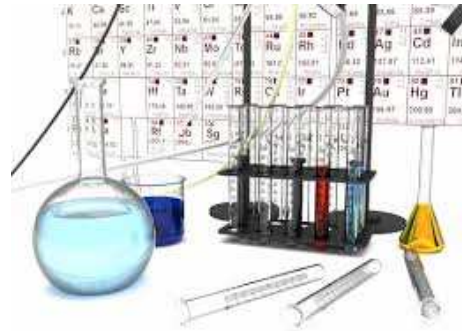

Experiment

Biologický materiál

Izolace, štěpení

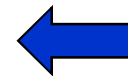

LC MS/MS systém

Identifikace proteinů

Identification and relative comparison summary										
Identification summary			Identification threshold (pept)							
Prot Group	Accession	Description	MW [kDa]	calc. pI	Sum(Coverage)	Line 1	Line 2	Line 3	Line 4	
1	Q09666	Neuroblast differentiation-ass	629	6.2	82%	Y	Y	Y	Y	
2	Q15149-4	Isoform 4 of Plectin OS=Hom	516	5.8	58%	Y	Y	Y	Y	
3	Q15149-3	Isoform 3 of Plectin OS=Hom	518	5.7	58%	Y	Y	Y	Y	
4	P09211;P0921	Glutathione S-transferase P	23	5.6	63%	Y	Y	Y	Y	
5	O75369-2	Isoform 2 of Filamin-B OS=H	276	5.8	47%	Y	Y	Y	Y	
5	O75369	Filamin-B OS=Homo sapiens	278	5.7	46%	Y	Y	Y	Y	
5	O75369-9	Isoform 9 of Filamin-B OS=H	277	5.7	46%	Y	Y	Y	Y	
Sequence	# PSMs	# Proteins	# Protein Groups							
AAGSGELGVTMK	8	6	1							
AAGSGELGVTMKGPK	2	3	1							
ADIEMPFDPK	4	3	1							
AEVSIQNNKDGTYAVTYVPLTA	2	3	1							
AGGPGLEK	2	9	2							
AGLAPLEK	2	3	1							
AGDPTSVTECPK	6	3	1							

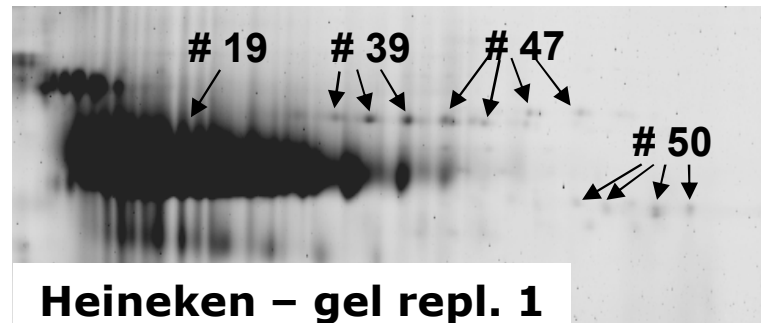

Zpracování dat

Statistická a bioinformatická analýza

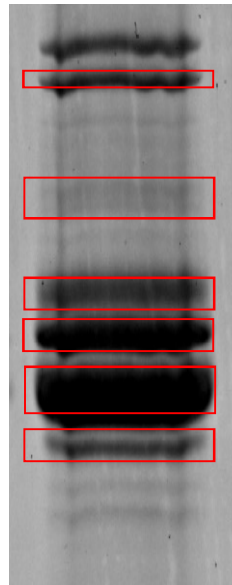
Typy experimentů I

- Podle komplexity vzorku (počtu očekávaných proteinů):
 - Identifikace proteinu(ů) z gelu 2D-SDS-PAGE (jednotky proteinů, desítky vzorků)

Typy experimentů I

- Podle komplexity vzorku (počtu očekávaných proteinů):
 - Identifikace proteinu(ů) z gelu 2D-SDS-PAGE (jednotky proteinů, desítky vzorků)
 - Identifikace proteinu v proužkách z gelu 1D-SDS-PAGE (jednotky až stovky proteinů, jednotky vzorků)

Typy experimentů I

- Podle komplexity vzorku (počtu očekávaných proteinů):
 - Identifikace proteinu(ů) z gelu 2D-SDS-PAGE (jednotky proteinů, desítky vzorků)
 - Identifikace proteinu v proužkách z gelu 1D-SDS-PAGE (jednotky až stovky proteinů, jednotky vzorků)
 - Relativní porovnání dvou bun. linií – wild-type vs. mutant (tisíce proteinů, jednotky vzorků)

Typy experimentů II

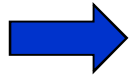
- Podle použitého značení:
 - *label-free* – bez značení
 - SILAC – stabilní izotopové značení aminokyselin v buněčných kulturách (2-3 vzorky)
 - iTRAQ – izobarické značky pro relativní a absolutní kvantifikaci (4 a nebo 8 vzorků)

Získané informace

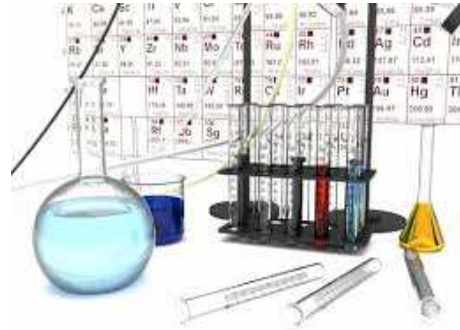
- Kvalitativní – primární cíl
 - Jaké proteiny se ve vzorku vyskytují?
- Kvantitativně
 - Hodnocení koncentrace proteinů (PSMs, AUC)
- Modifikace
 - Výskyt posttranslačních modifikací (fosforylace)

Experiment

Biologický materiál

Izolace, štěpení

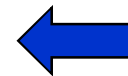

LC MS/MS systém

Identifikace proteinů

Identification and relative comparison summary										
Identification summary			Identification threshold (pept)							
Prot Group	Accession	Description	MW [kDa]	calc. pI	Sum(Coverage)	Line 1	Line 2	Line 3	Line 4	
1	Q09666	Neuroblast differentiation-ass	629	6.2	82%	Y	Y	Y	Y	
2	Q15149-4	Isoform 4 of Plectin OS=Hom	516	5.8	58%	Y	Y	Y	Y	
3	Q15149-3	Isoform 3 of Plectin OS=Hom	518	5.7	58%	Y	Y	Y	Y	
4	P09211;P0921	Glutathione S-transferase P	23	5.6	63%	Y	Y	Y	Y	
5	O75369-2	Isoform 2 of Filamin-B OS=H	276	5.8	47%	Y	Y	Y	Y	
5	O75369	Filamin-B OS=Homo sapiens	278	5.7	46%	Y	Y	Y	Y	
5	O75369-9	Isoform 9 of Filamin-B OS=H	277	5.7	46%	Y	Y	Y	Y	
Sequence		# PSMs	# Proteins	# Protein Groups						
AAGSGELGVTMK		8	6	1						
AAGSGELGVTMKGPK		2	3	1						
ADIEMPFDPK		4	3	1						
AEVSIQNNKDGTYAVTYVPLTA		2	3	1						
AGGPGLER		2	9	2						
AGLAPLEVR		2	3	1						
AGPPTSVTECPK		2	3	1						

Zpracování dat

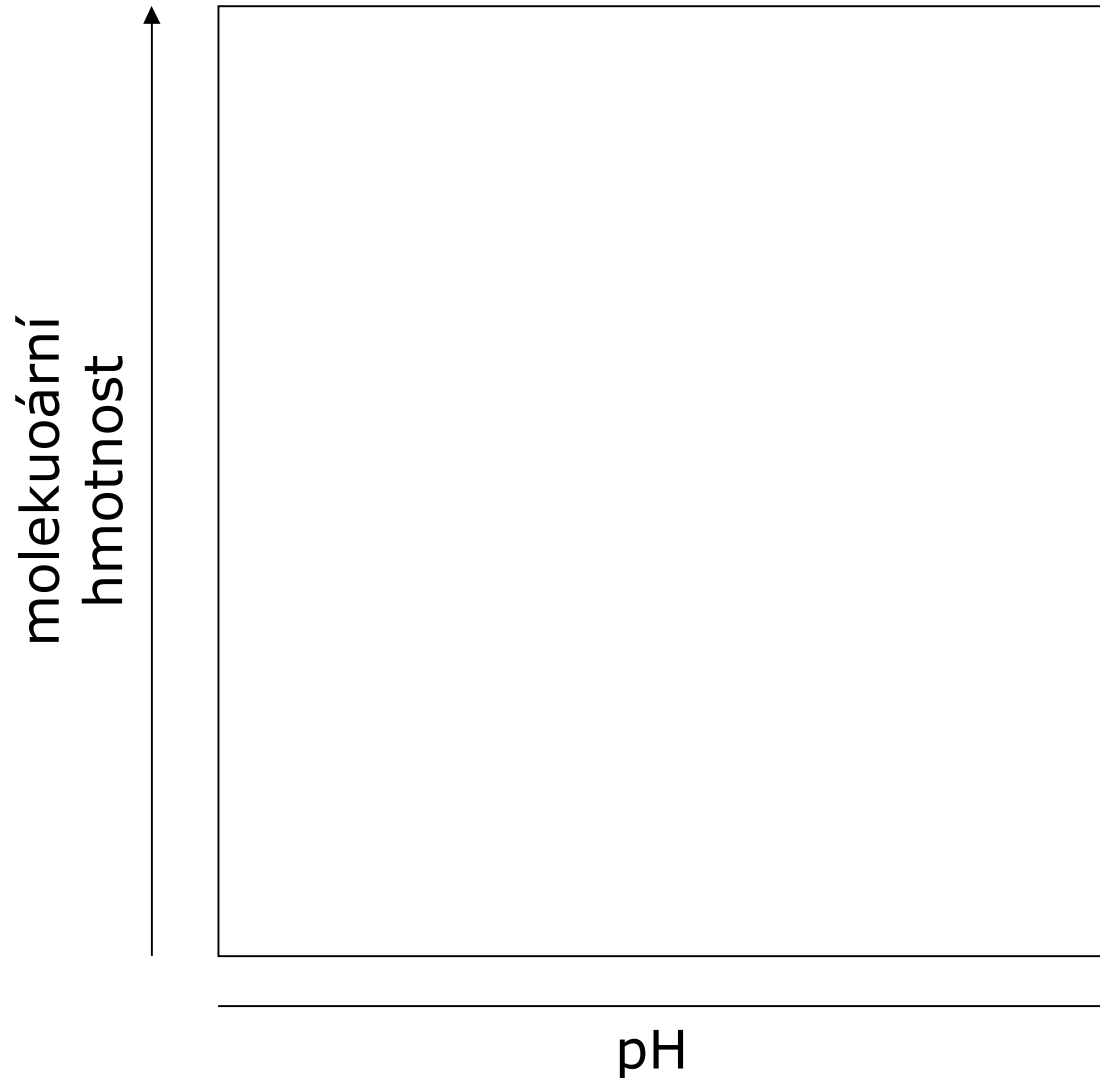

Statistická a bioinformatická analýza

2D gelová elektroforéza

Princip

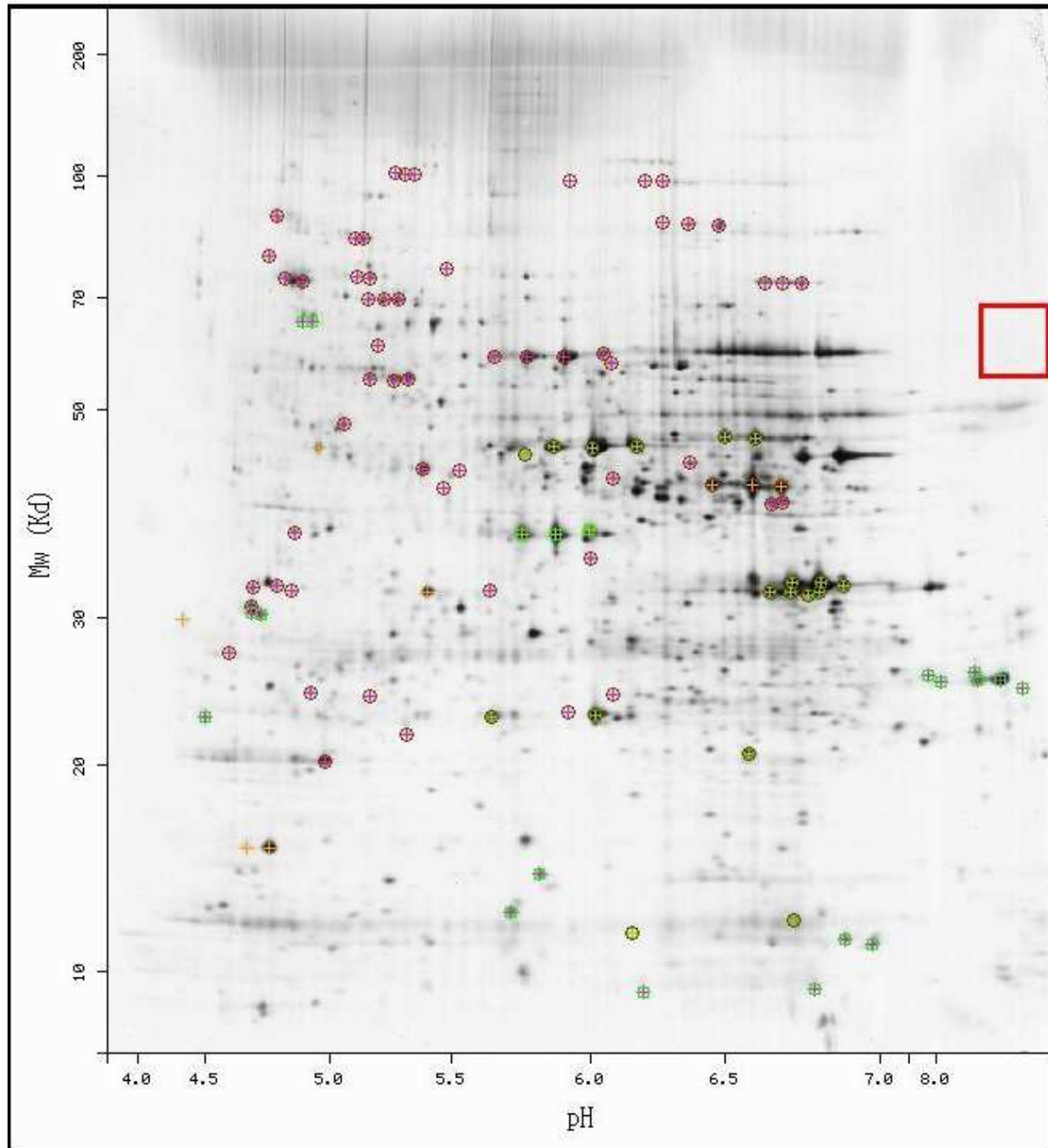
- Proteiny jsou separované na gelu ve dvou dimenzích – na základě hmotnosti a na základě pH

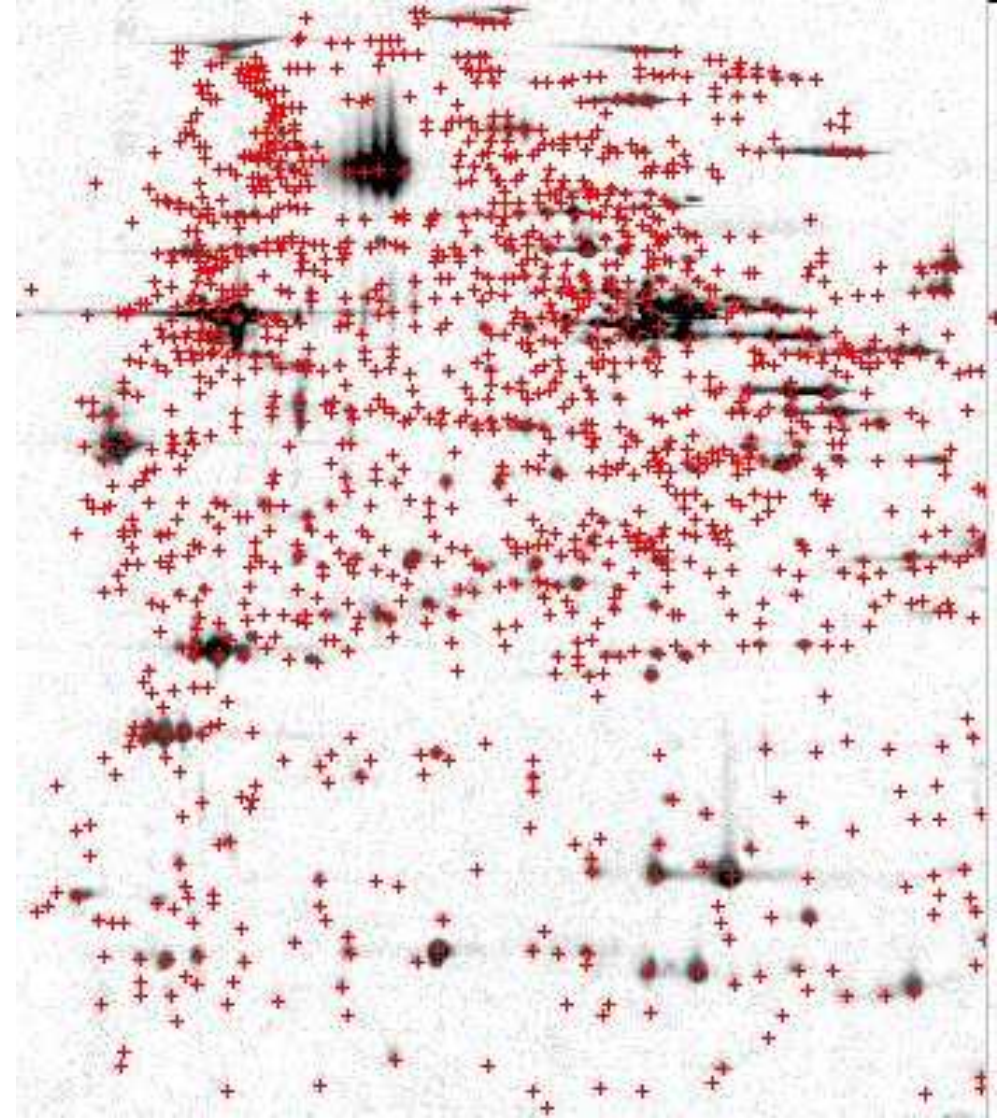
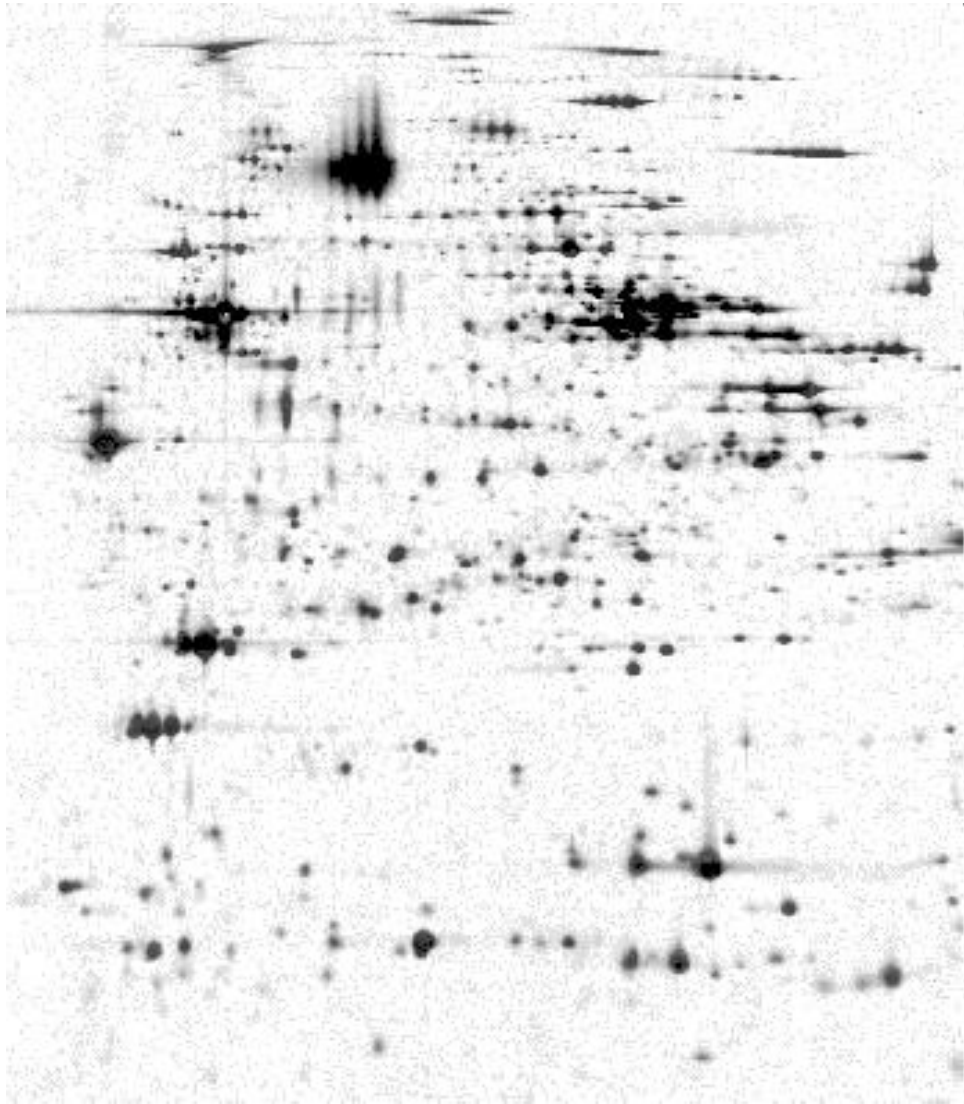
Postup experimentu

1. **Proteiny jsou extrahované** ze vzorku
2. **Vzorky se umístí na gel** a proteiny migrují až dosáhnou izoelektronický bod (kdy je jejich náboj nula) - $pH(I)$
 - Důležitý je **výběr gelu**, který musí být dostatečně pórovitý, aby umožnil proteinům pohyb (agaróza nebo polyakrylamidový gel)
3. Takto se **proteiny oddělí** vzhledem ke svému izoelektrickému bodu a k hmotnosti
4. Následně proteiny necháme se pohybovat na základě **hmotnosti** ve druhé dimenzi
5. Nakonec je gel **zabarvený**, aby se detekovaly jednotlivé oblasti výskytu proteinů (spoty)
6. Zabarvený gel je pak digitalizován do obrazu (podobně jako mikročipy)
7. Intenzita pixelů koreluje s **množstvím proteinu**, používá se speciální SW pro analýzu spotů

Jak vypadá obrázek

2-D gelová elektroforéza

Jak vypadají data

← Vzorky →

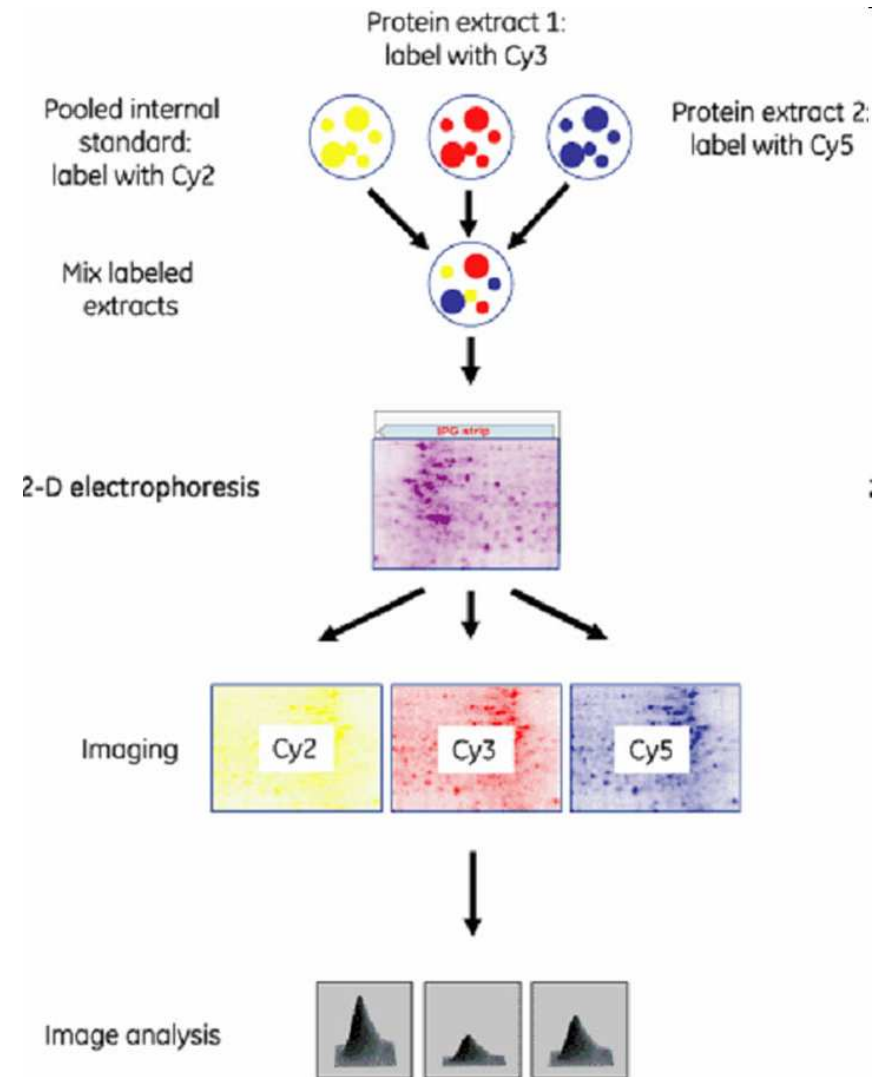
SSP	wt_A	wt_A	wt_A	wt_S
101	2338.84	2078.42	2625.1	2550.54
102	118.92	68.65	125.8	109.66
103	221.89	55.32	NA	NA
104	215.3	189.02	220.28	NA
105	106.56	NA	238.36	NA
202	328.32	226.46	522.52	1281.75
203	259.8	228.13	340.37	NA
205	1439.72	1213.28	1187.43	1353.14
206	1094.33	754.83	1291.89	1240.82
208	97.78	41.51	164.49	33.25
209	NA	NA	NA	22.42
301	212.63	92.12	307.19	317.67
302	1491.34	1703.79	1830.19	1976.66
304	71.25	72.72	127.87	199.31

Peptidy

DIGE

- Speciální typ 2-DE je 2-D Fluorescence Difference Gel Electrophoresis (DIGE).

- Proteiny se nejprve zabarví fluorescenčním barvivem
- Každé barvivo se skenuje pod jiným filtrem
- Takto se může porovnávat více vzorků

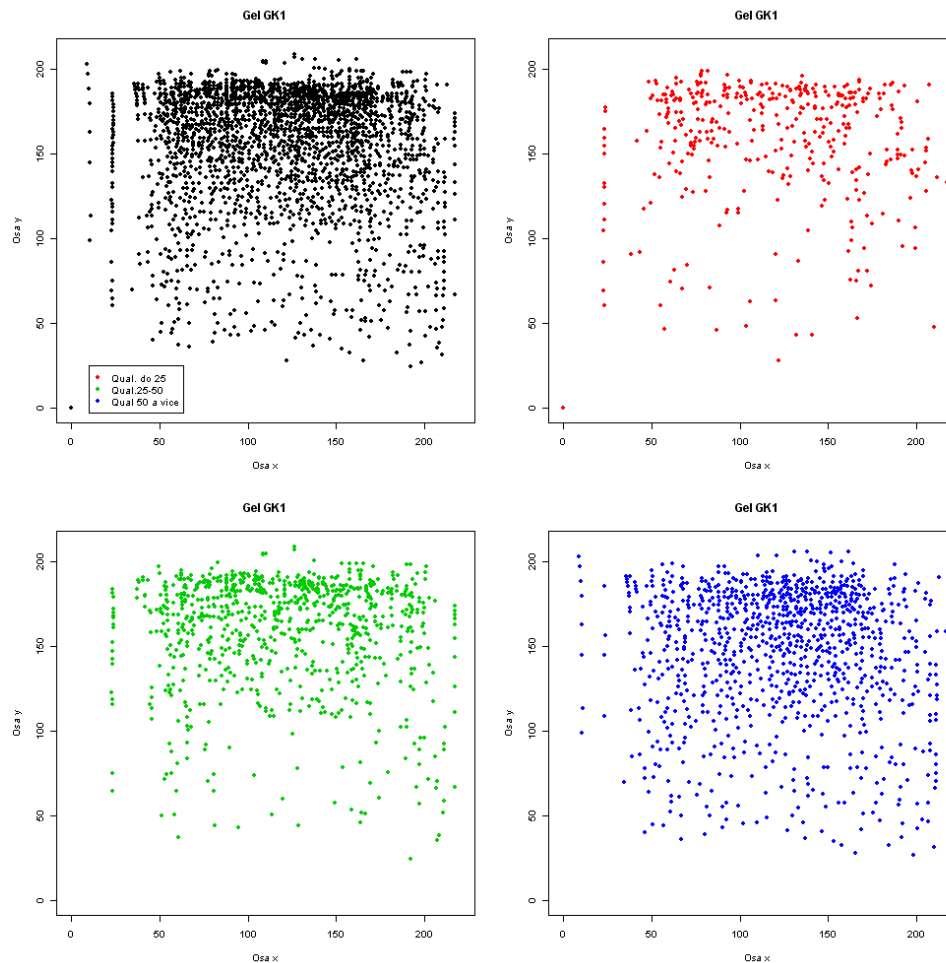

Nutnost úpravy dat

- Tak jako mikročipový experiment i 2-DE je vystavená experimentálním chybám, které jsou zdrojem šumu
- Je nutná úprava a normalizace dat
- Neexistuje tu ale taková automatická kvantifikace spotů tak jako u mikročipů, protože spoty nejsou fixně dané předem!
 - existující automatická kvantifikace vyžaduje manuální úpravu
 - proměnné kvality spotů
- Data z 2DE nejsou normálně rozložená – je nutná transformace (log)

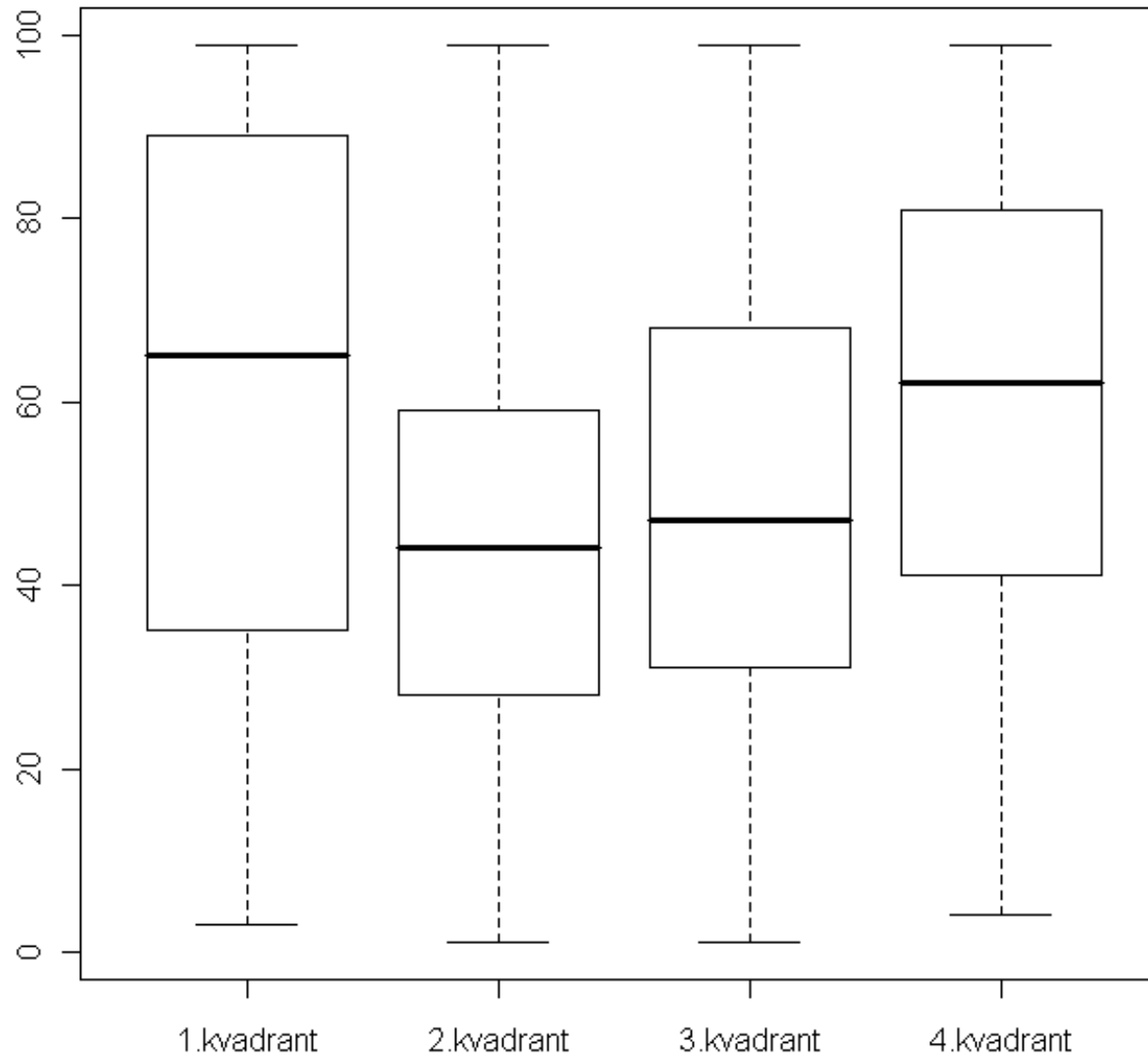
Normalizace a úpravy dat

- Důležitým krokem v úpravě dat je **kalibrace všech expresních hodnot a gelů navzájem**
- V tomto procesu se odstraňuje prostorový efekt, i efekt barviva
- Na každém gelu jsou kontrolní proteiny, podle kterých se každý gel kalibruje (posouvá)

Kontrola kvality spotů

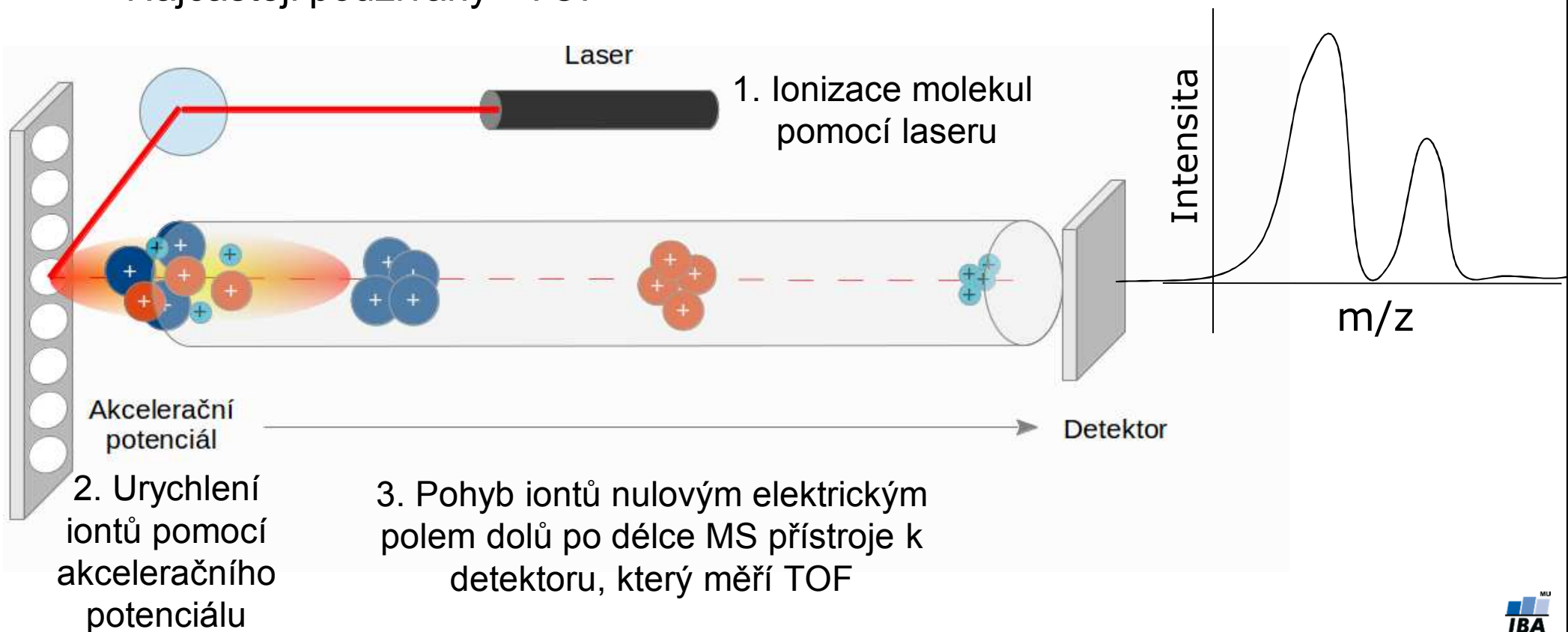
Spot quality (N1=53, N2=598, N3=1217, N4=105)

Hmotnostní spektrometrie

Hmotnostní spektrometrie

- Technika používaná pro charakterizaci proteomu v biologickém vzorku (plasma, sérum, . . .)
- Založená na rozdílné hmotnosti peptidů a proteinů
- Hmotnostní spektrometr je separuje na základě poměru **hmotnosti k náboji** (anglicky *mass to charge ratio* – m/z , jednotka Dalton), který je specifický pro každou molekulu.
- Nejčastěji používaný - TOF

Hmotnostní spektrometr TOF - princip

- TOF (time-of-flight) závisí na hmotnosti proteinů nebo přesněji na jejich m/z a představuje sumu těchto časů:

$$TOF = t_a + t_D + t_d$$

t_a je čas letu v akcelerační oblasti,

t_D je čas přeletu v oblasti s nulovým elektrickým polem

t_d je čas detekce

- TOF lze aproximovat pouze pomocí t_D
mass-to-charge ratio je vypočteno podle:

$$m / z = B (t_D - A)^2$$

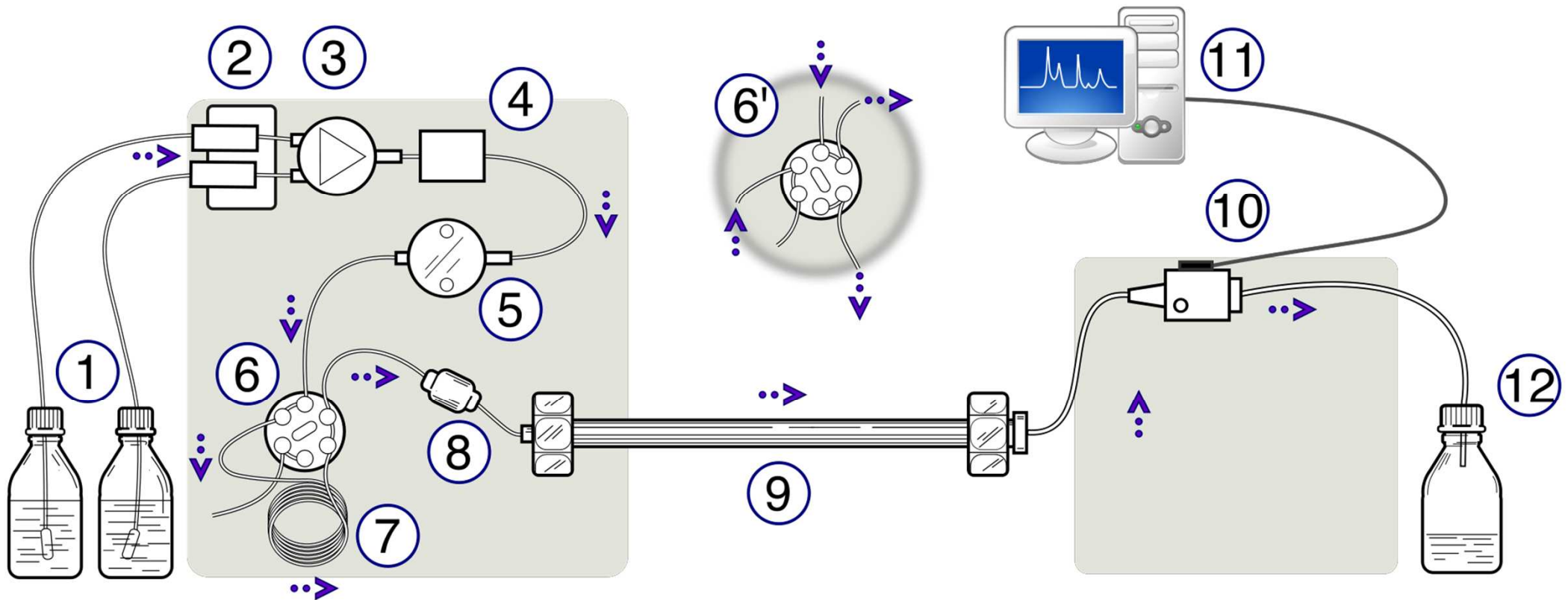
- A a B jsou stanoveny pomocí kalibrace

Hmotnostní spektrometr TOF - druhy

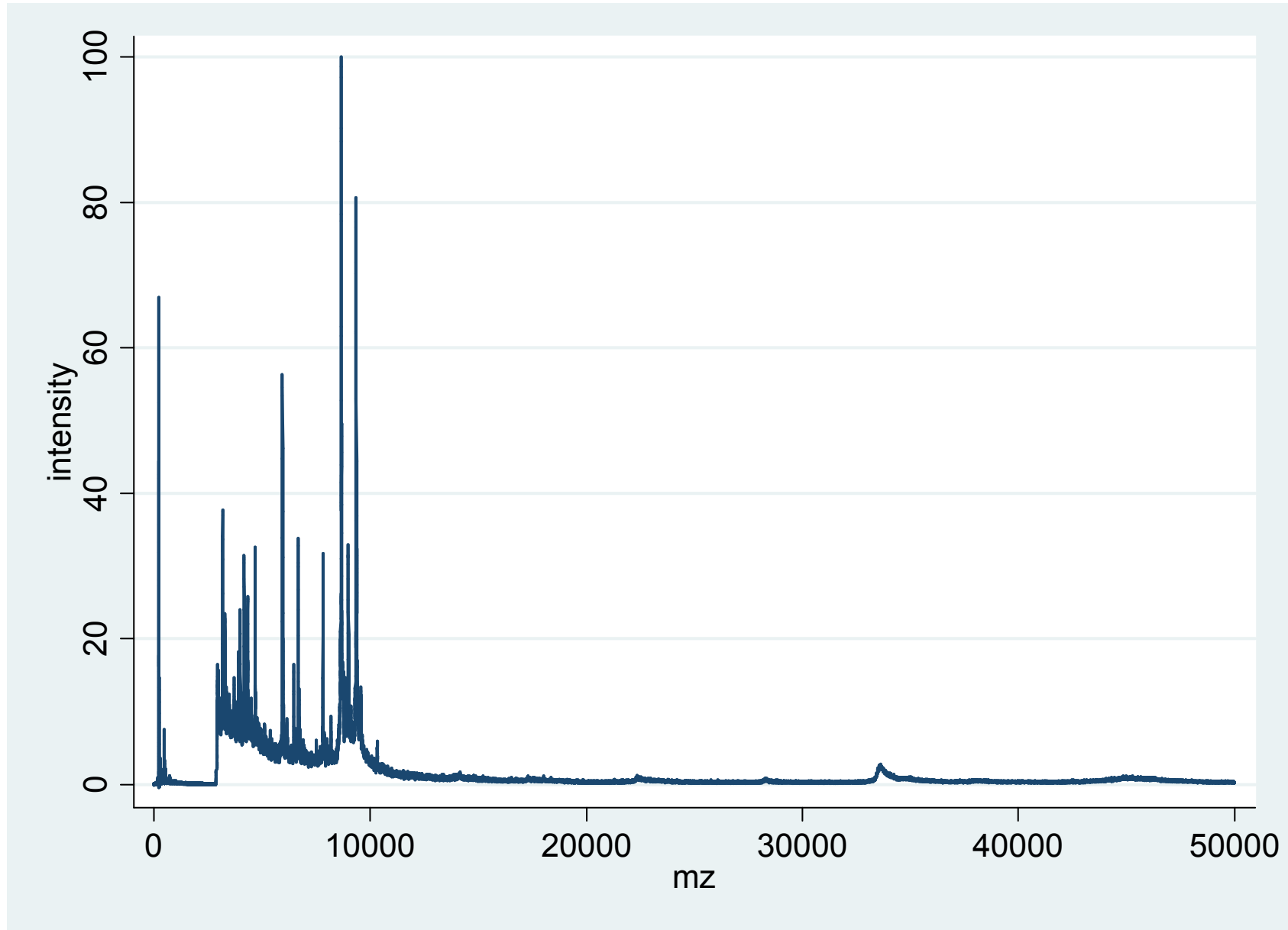
- **Nejpoužívanější:**
 - Matrix-Assisted Laser Desorption-Ionisation (MALDI)-TOF
 - Surface-Enhanced Laser Desorption-Ionisation (SELDI)-TOF
- **Způsob uchycení proteinů a ionizace**
 - Proteiny vzorku jsou před samotnou analýzou upevněny na podklad, který se v závislosti od typu hmotnostní spektrometrie liší.
 - Jeho úkolem je také absorbovat energii v ionizátoru a předat ji vzorku a tak usnadnit jeho ionizaci.
 - u MALDI se jedná o energii-absorbující matrici (matrix), co je nejčastěji organická kyselina s aromatickým jádrem
 - SELDI využívá proteinový čip (s několika - obvykle osmi - spoty), opatřen speciálním chromatografickým povrchem, takže se na povrch váží různé proteiny v závislosti na svých chemických vlastnostech a vlastnostech čipu. A až potom dojde k nanesení matrice, která se vzorkem vytvoří krystaly.

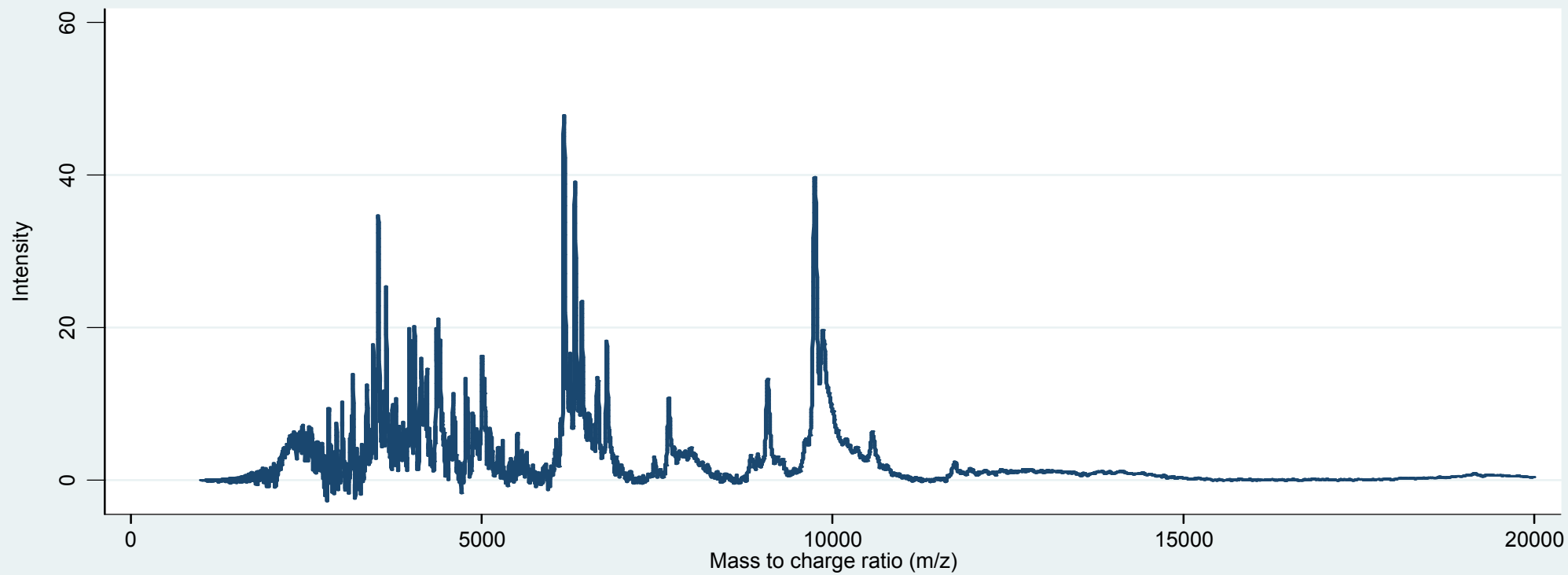
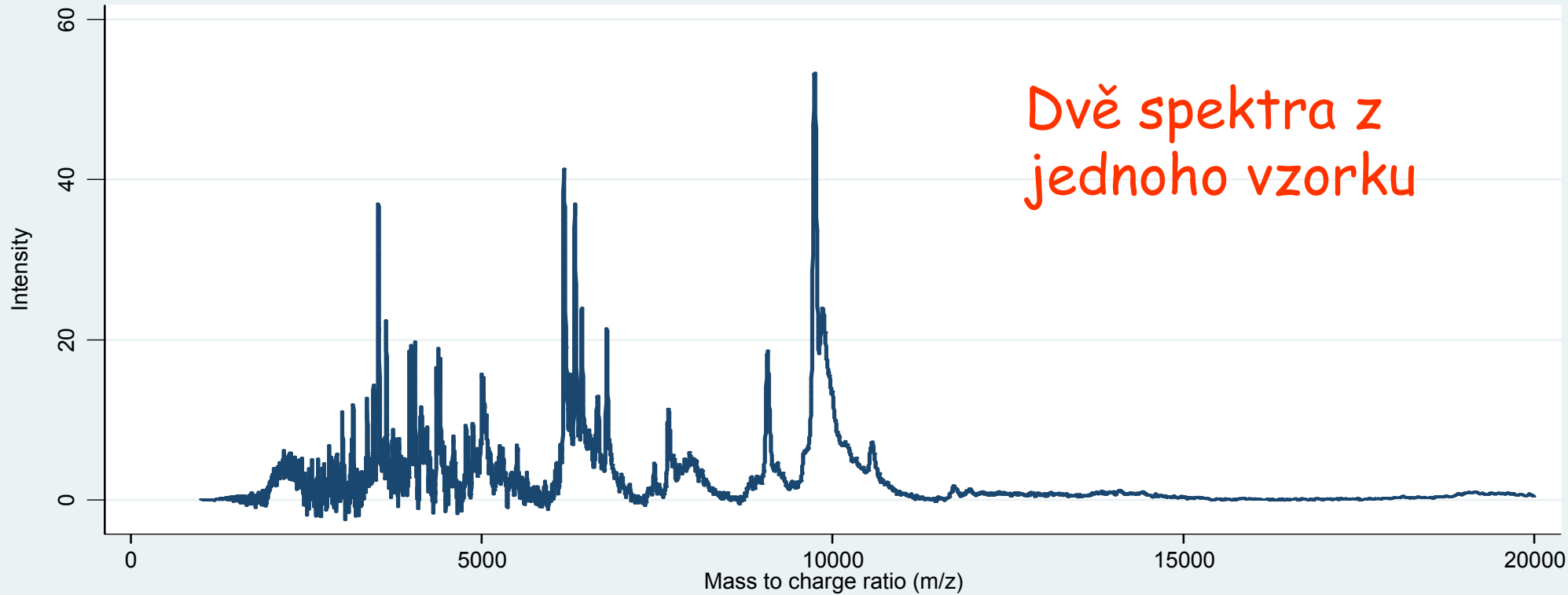
Kapalinová chromatografie – MS/MS

- Další druh hmotnostní spektrometrie
- Vzorok nejsou na matrici jako u MALDI nebo SELDI, ale v kapalině

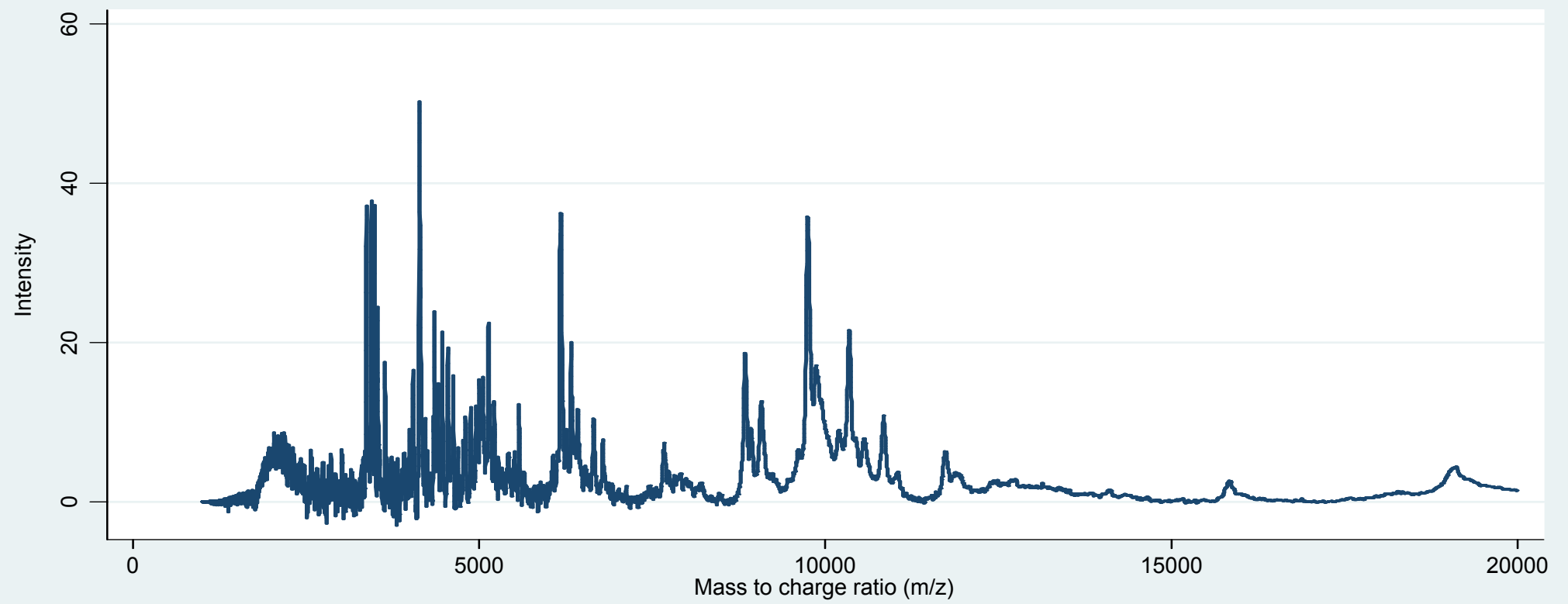
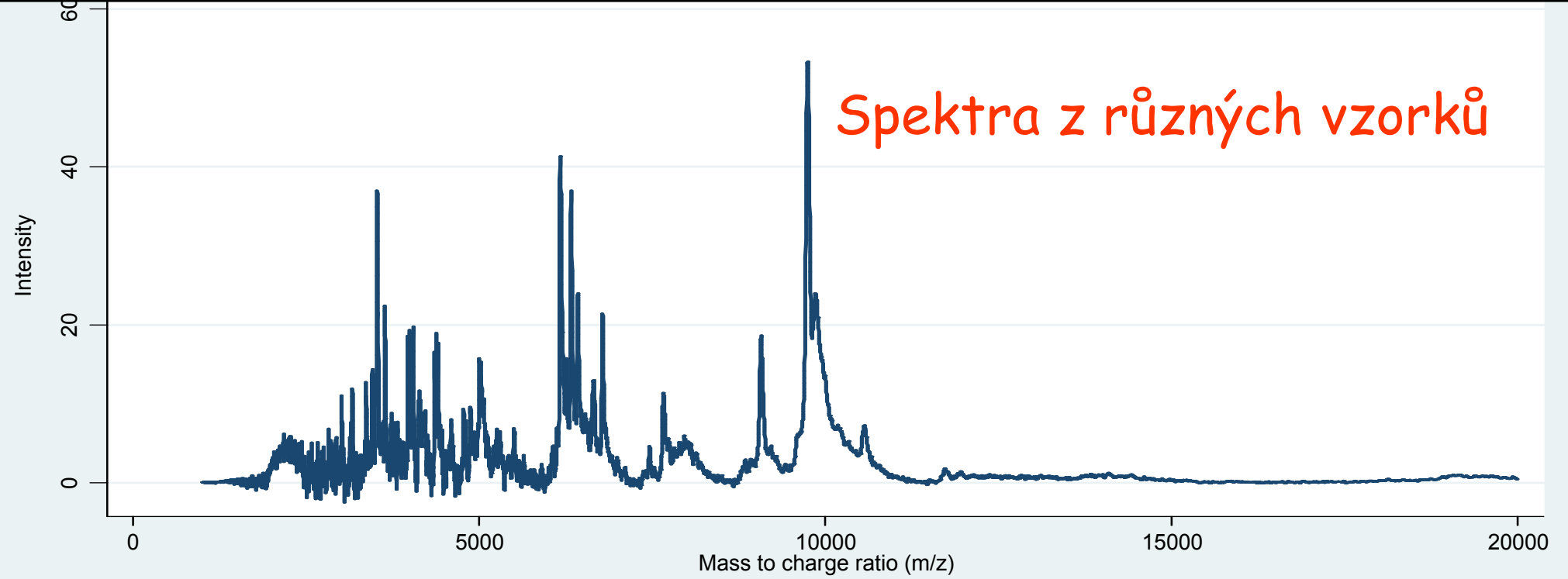

Jak vypadá TOF MS *profil*

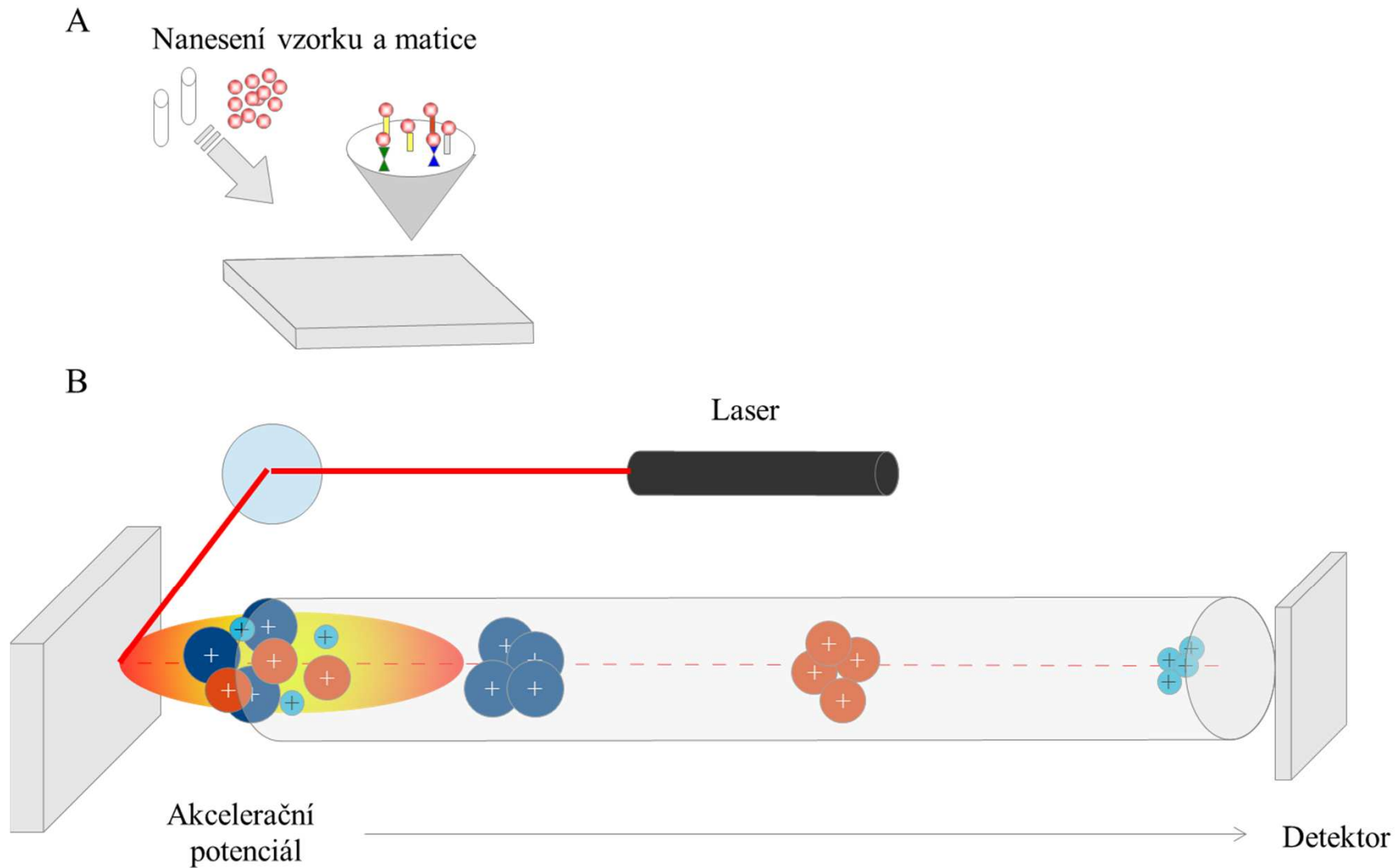

Spektra z různých vzorků

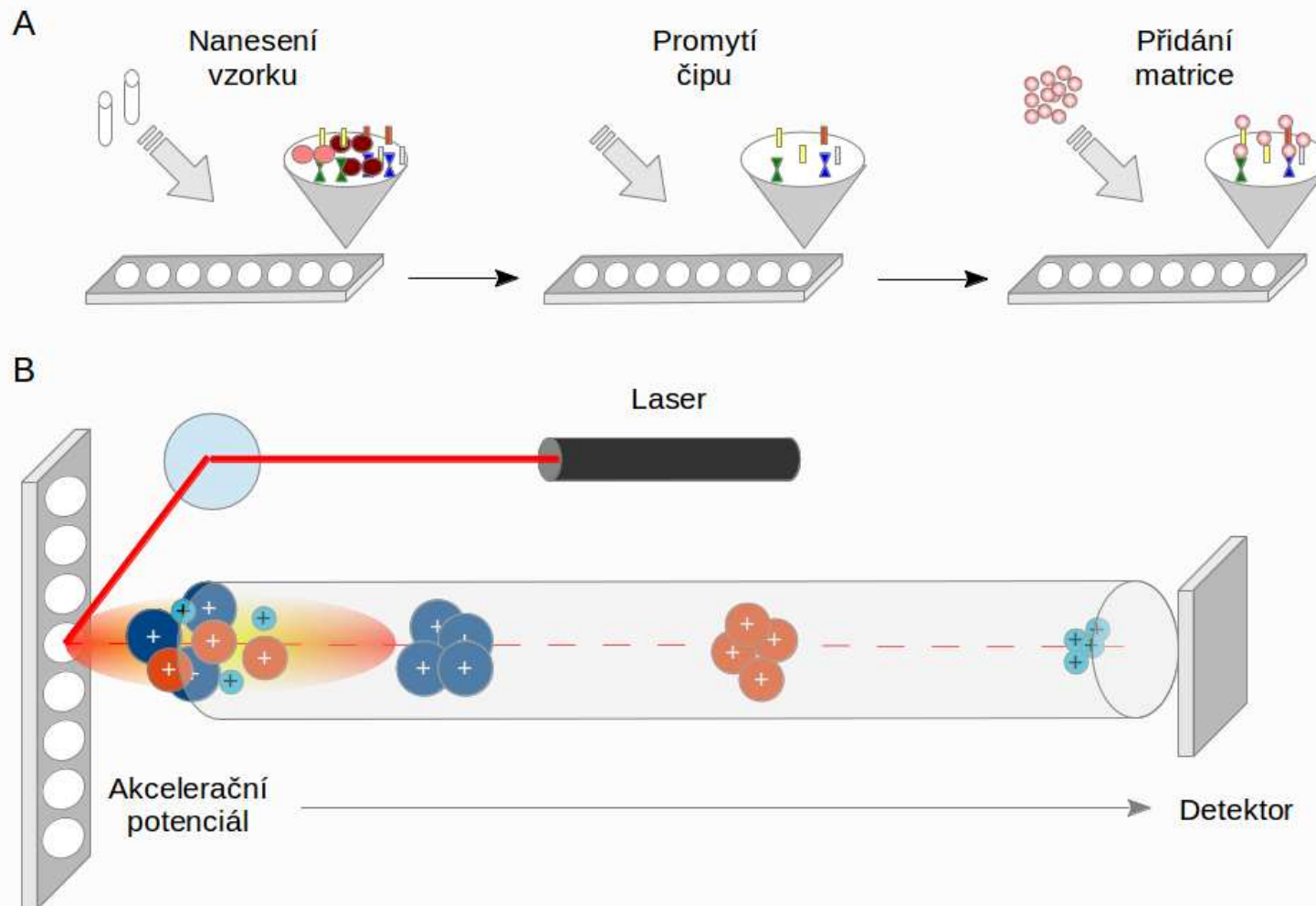
MALDI-TOF

- Matrix-Assisted Laser Desorption-Ionisation - TOF

SELDI-TOF

- **Surface-Enhanced Laser Desorption-Ionisation – TOF**
- Existuje několik druhů čipů (IMAC30, H50, NP20...), které se liší svým aktivním povrchem (anionický, kationický, kovový, normální fáze, hydrofobický, ...) a proto také přednostně vážou jiné molekuly.

Výhoda SELDI:

Možnost odmyt látky, které by jinak ovlivňovali spektrum vzorku (např. močovina používaná k přípravě vzorku, nebo Na^+ ionty přítomné fyziologicky ve vzorcích).

Čipy pro SELDI hmotnostní spektrometrii

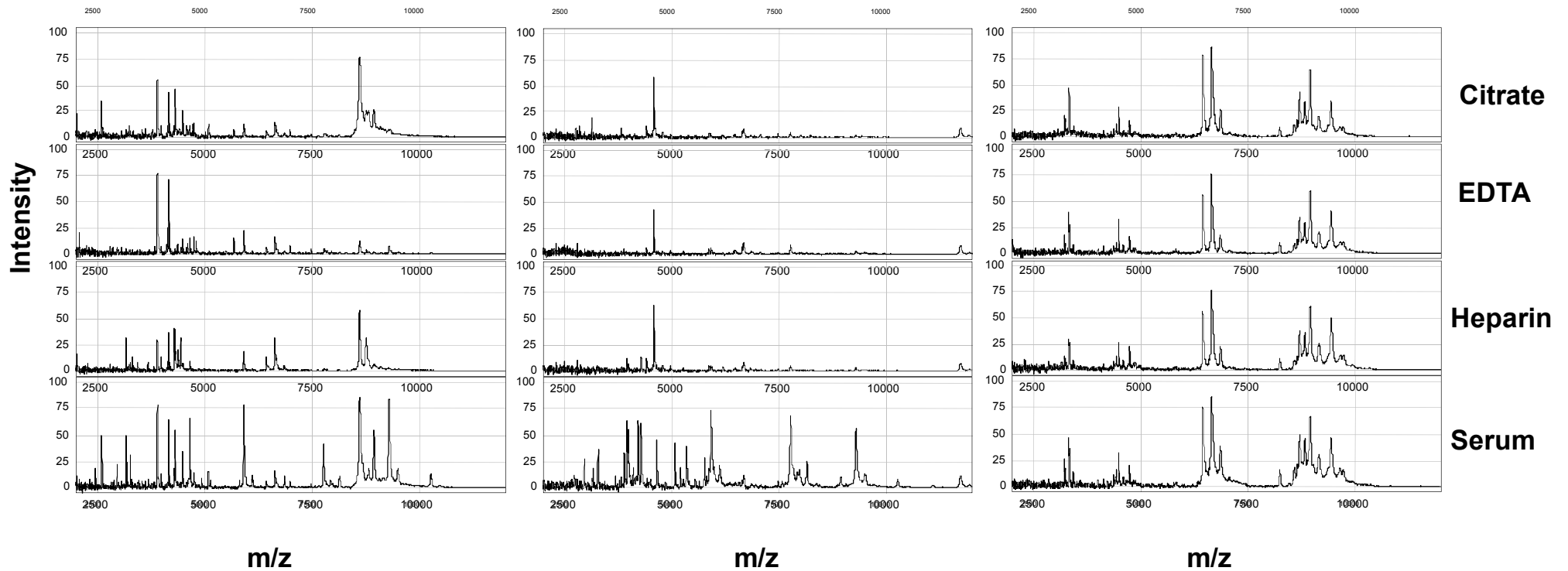
- Kvantitativní hodnoty proteomu jsou také ovlivněné různými zdroji variability (experimentální i biologické)
- Velmi velké rozdíly mezi typy použitého čipu!

	<u>H50</u>		<u>IMAC30</u>		<u>NP20acid</u>		<u>NP20alkaline</u>	
	<u>N</u>	<u>%</u>	<u>N</u>	<u>%</u>	<u>N</u>	<u>%</u>	<u>N</u>	<u>%</u>
<u>H50</u>	75	100.0	19	47.5	24	52.2	56	59.6
<u>IMAC30</u>	19	25.3	40	100.0	19	41.3	21	22.3
<u>NP20acid</u>	24	32.0	19	47.5	46	100.0	30	31.9
<u>NP20alkaline</u>	56	74.7	21	52.5	30	65.2	94	100.0
<u>separate M/Z</u>	15	20.0%	15	37.5%	12	30.0%	28	29.8%

CM10

IMAC-Cu

H50

Peaky profilů 3 odlišných SELDI čipů
Vzorky zpracované 4 různými způsoby
Banks et al, Clinical Chemistry 2005

Příklad

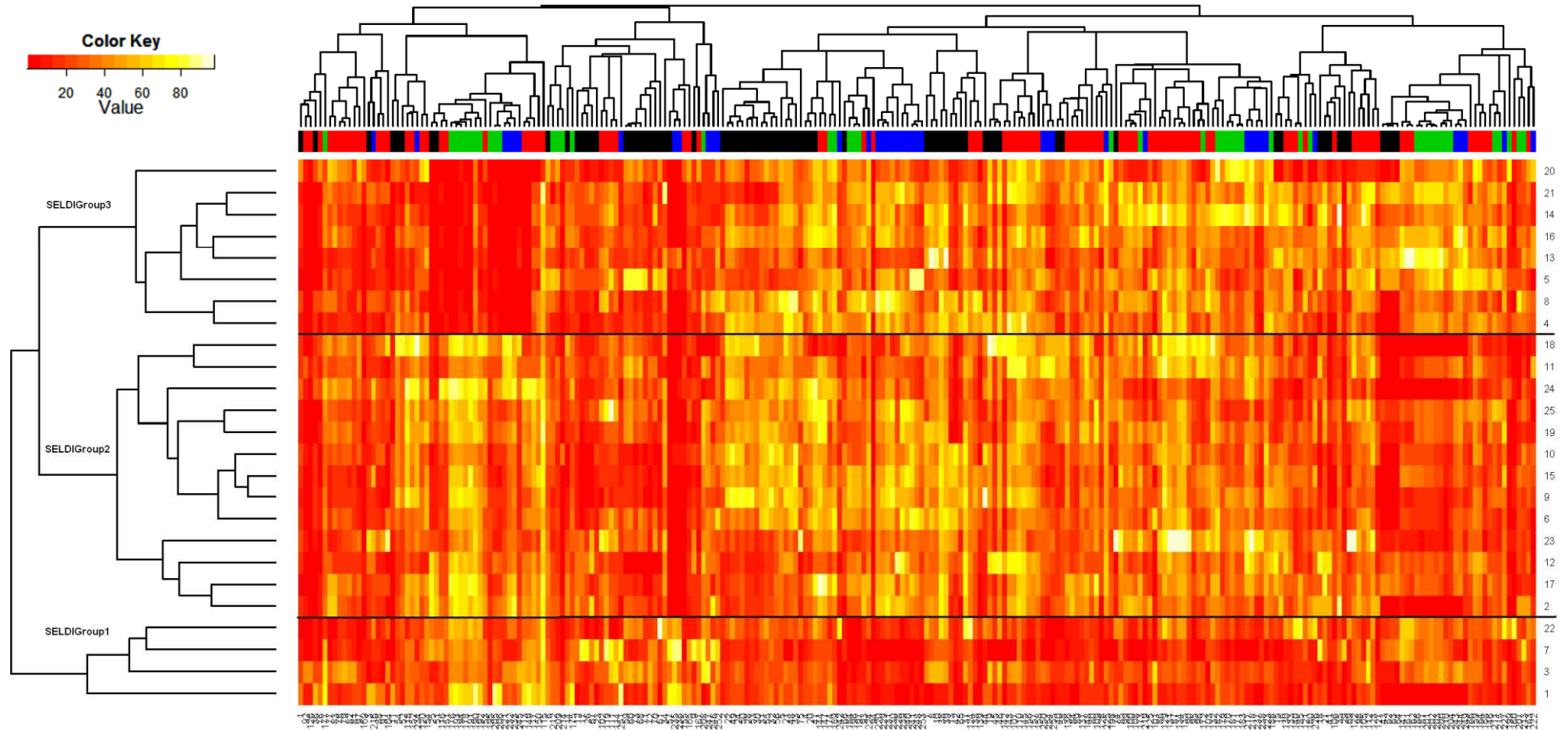
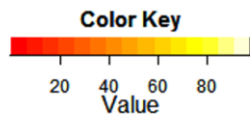
- Shlukování profilů stejných vzorků ze 4 typů SELDI sklíček:

IMAC30,

H50,

NP20zas,

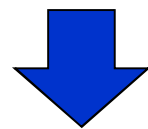
NP20kys

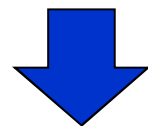
Úpravy dat

- **Kalibrace**

- *TOF* přeměněný na škálu m/z pomocí množství kalibračních proteinů ze známou m/z hodnotou. Toto se děje ještě v laboratoři

Základní data

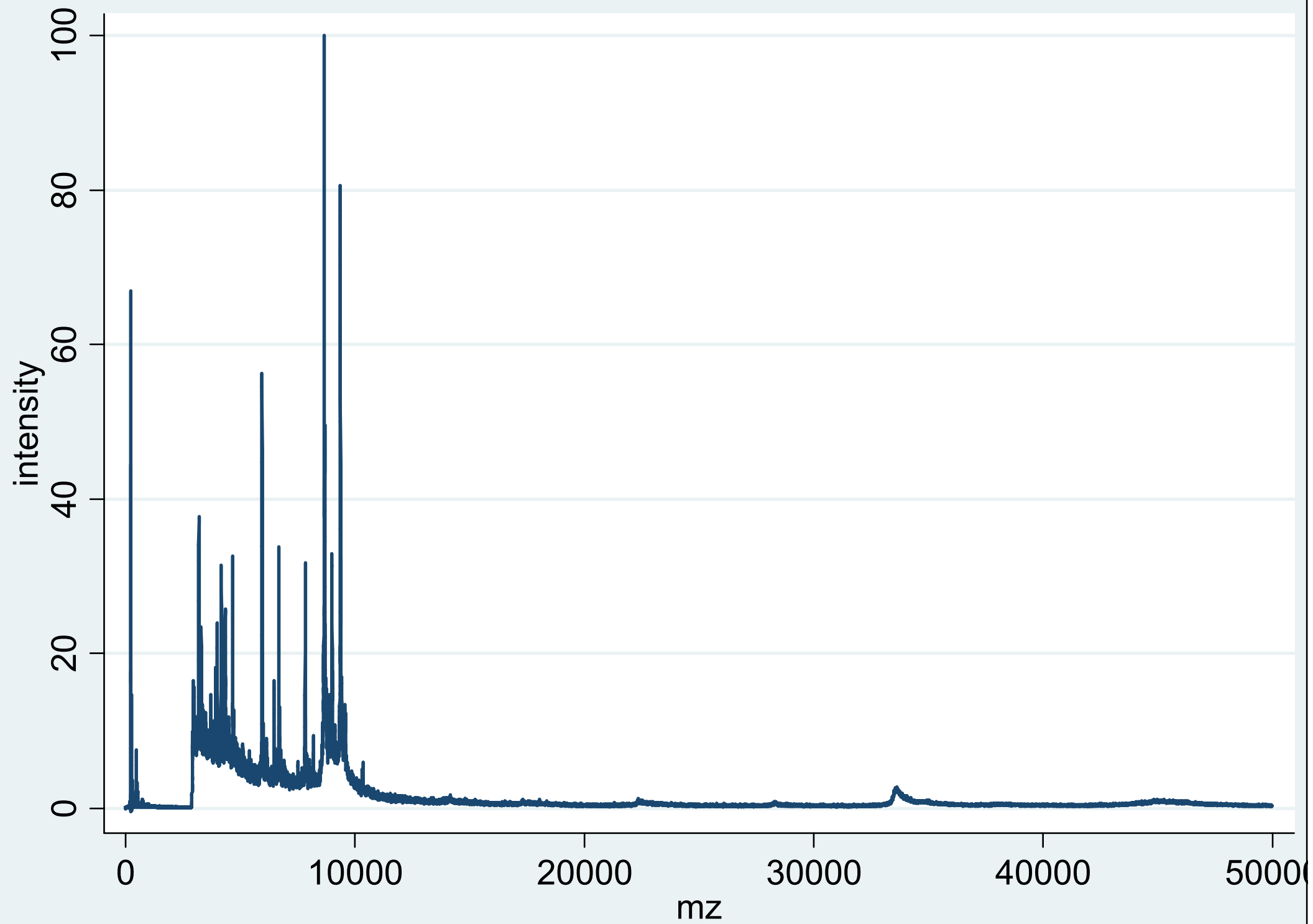

- **Odstranění baseline**

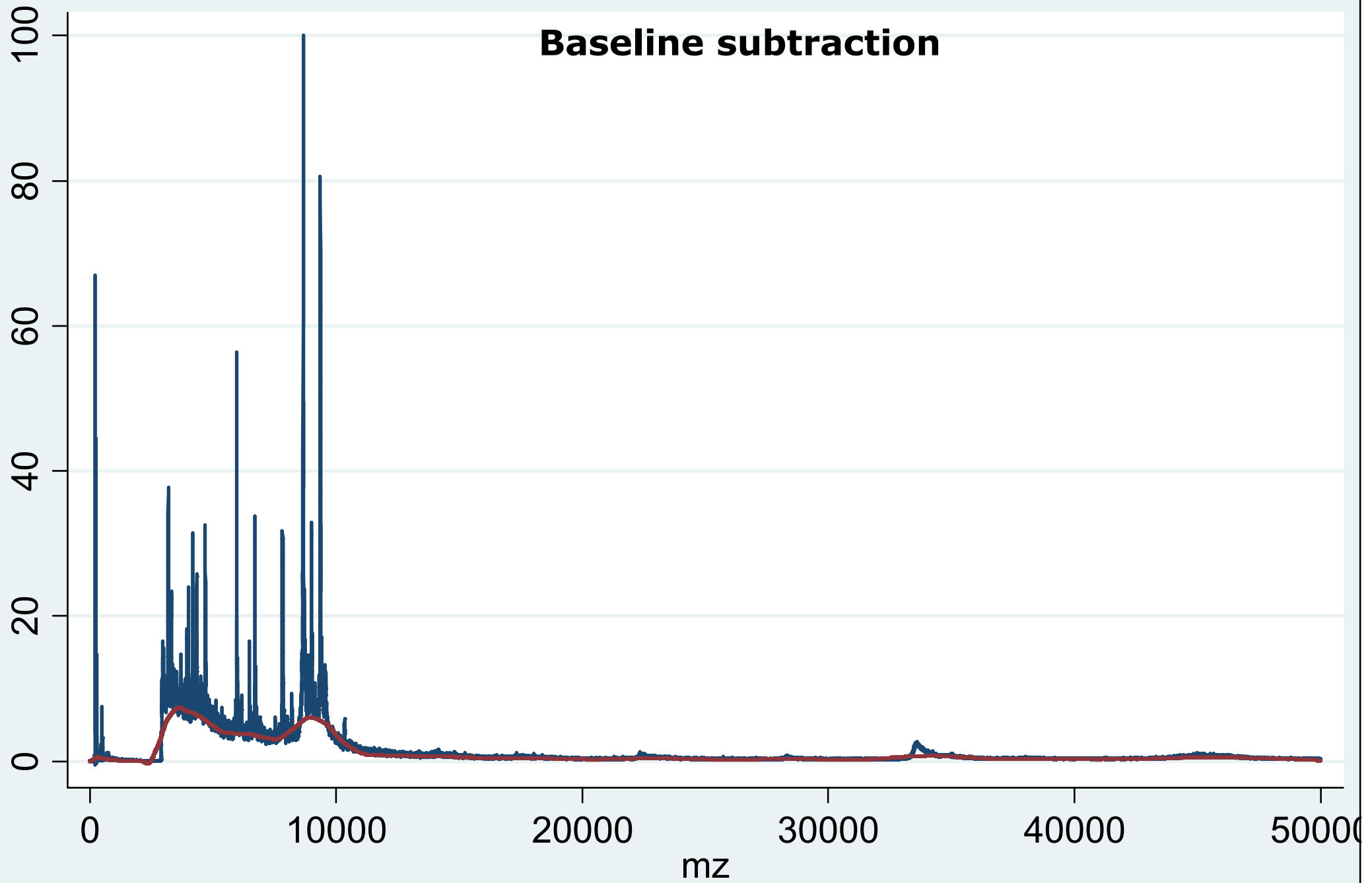
- Odstranění baseline šumu z profilu, například pomocí **loess**

- **Normalizace**

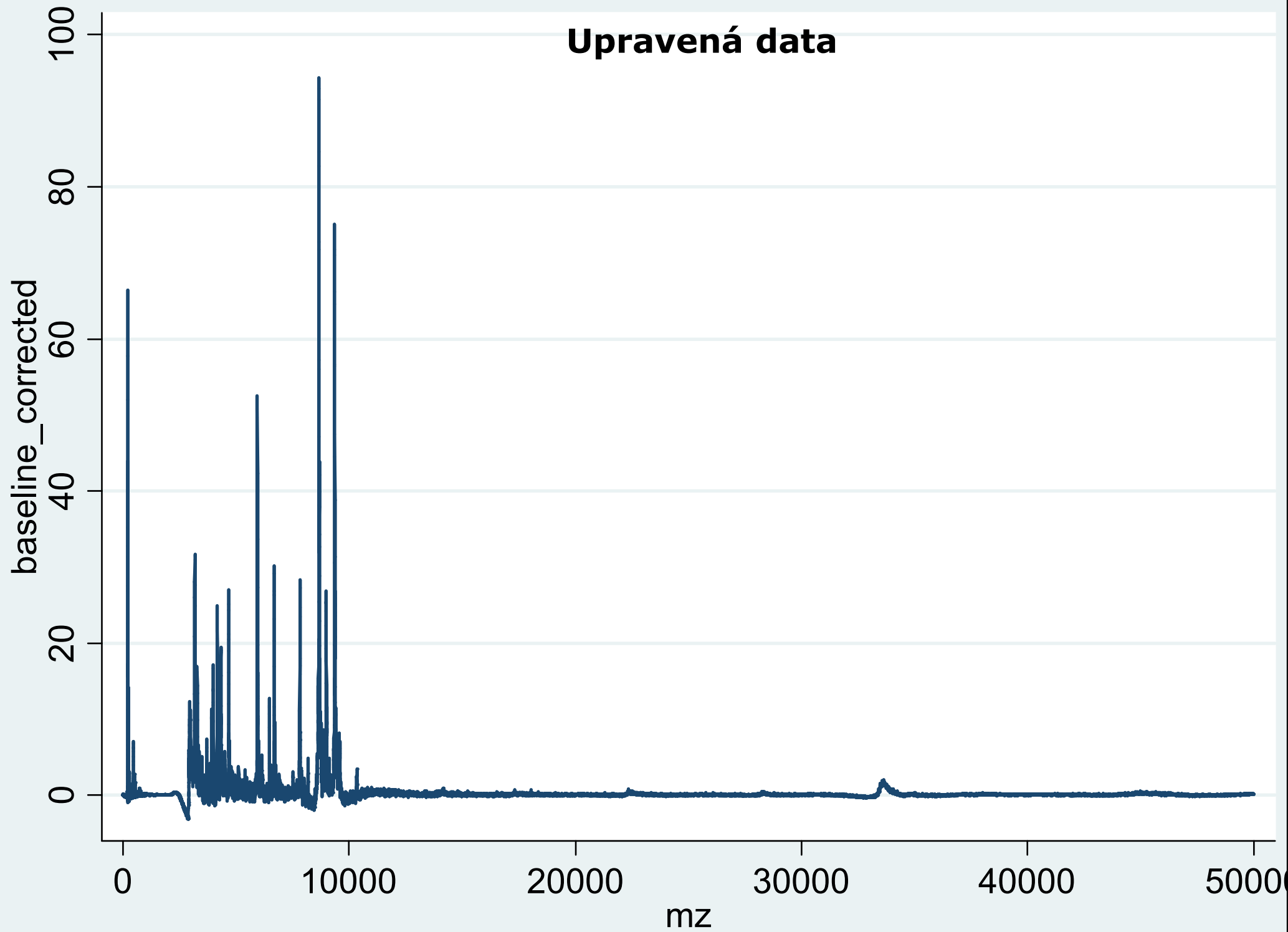
- Abychom mohli porovnat spektra mezi vzorky

Baseline subtraction

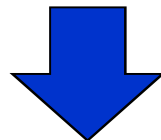

Upravená data

Normalizace

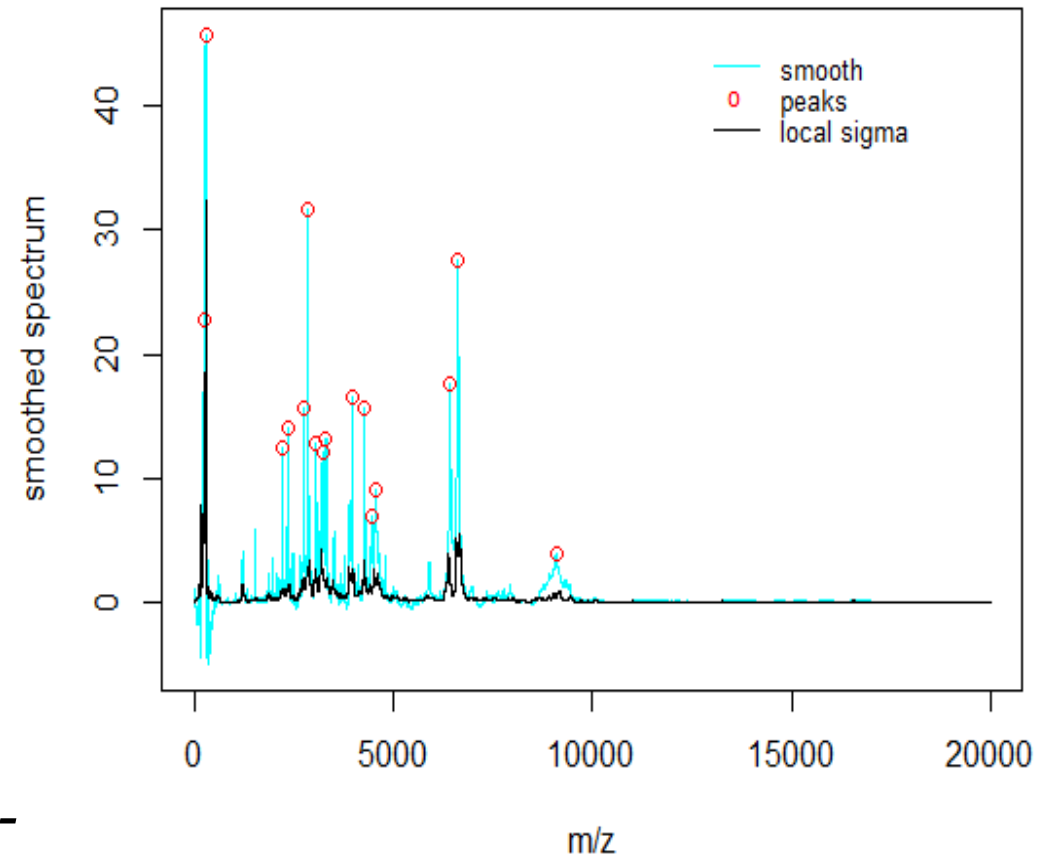
- Odstraňujeme technickou variabilitu (přístrojové chyby, odlišné množství vzorku)
- Koncentrace proteinu se odhaduje jako plocha pod píkem (Area Under Curve – AUC)

- Normalizace pomocí *průměrné AUC (TIC – total ion current)*
AUC celého spektra / průměrná AUC všech spekter

Detekce píků a jejich zarovnání

- Pík ~ peptid/proteín, definuje se jako lokální maximum na základě porovnání variability v okolí
- Existují nepřesnosti na x (m/z) a y (signál) osách
- Píky každého spektra můžou být definované jako body které jsou maximálně +/- N bodů v okolí m/z
 - first, second, estimated..
- Důležité je brát do úvahy *signal-to-noise* ratio – píky musí překročit nějakou běžnou hranici šumu

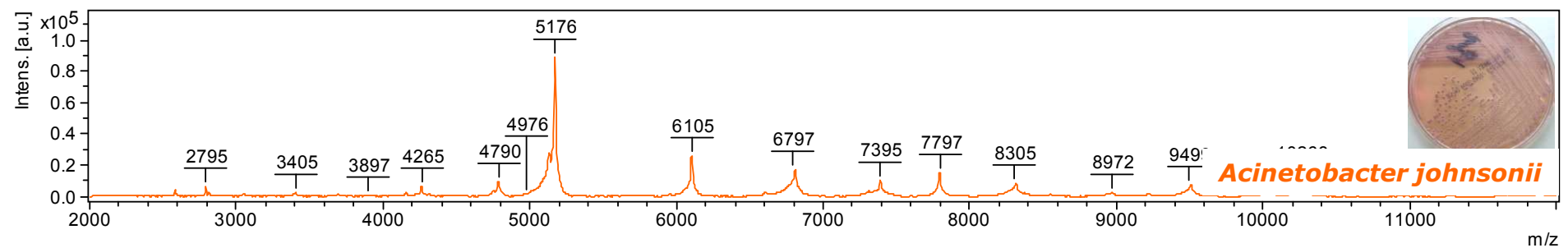
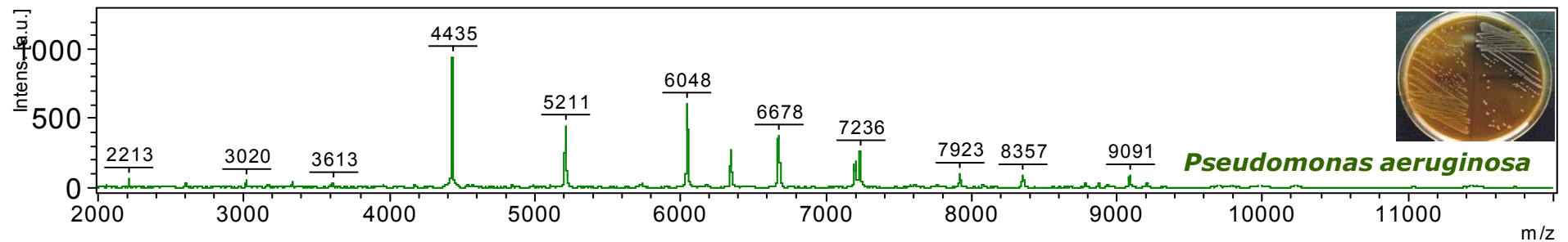
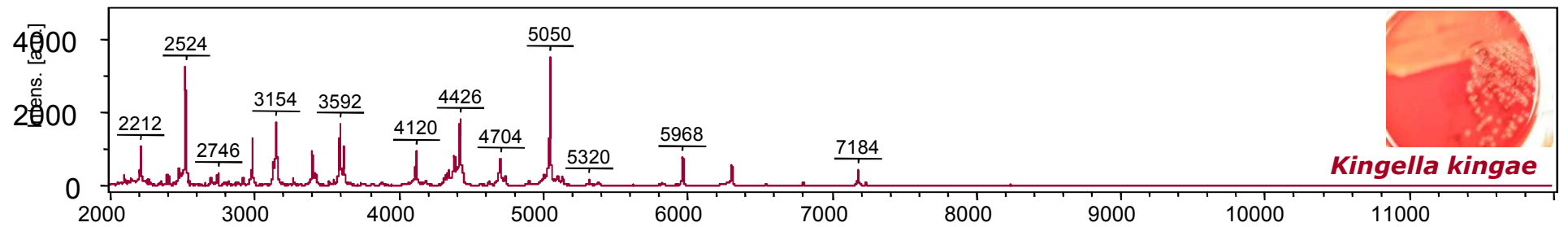
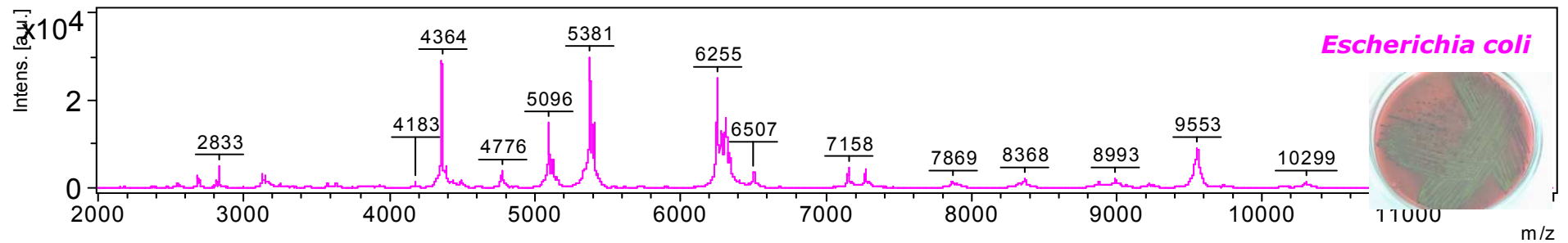

Jak vypadají data po zarovnání a detekci píků

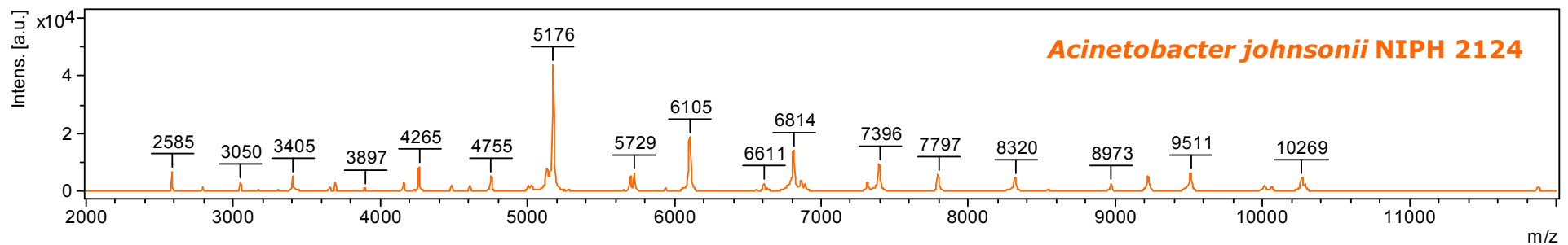
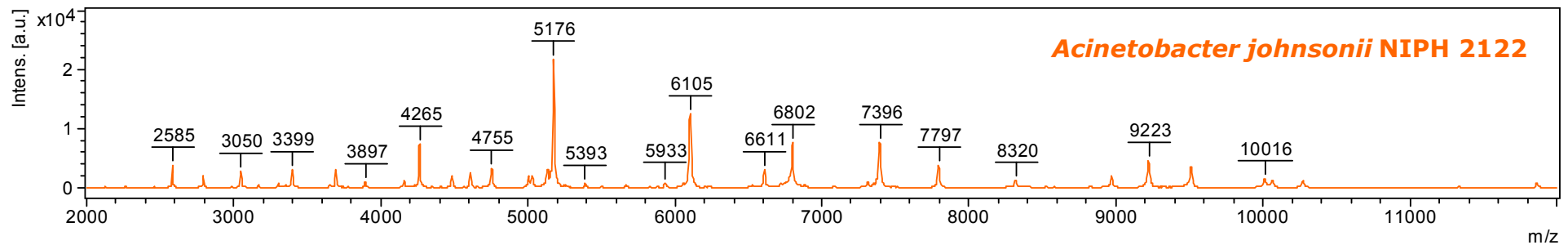
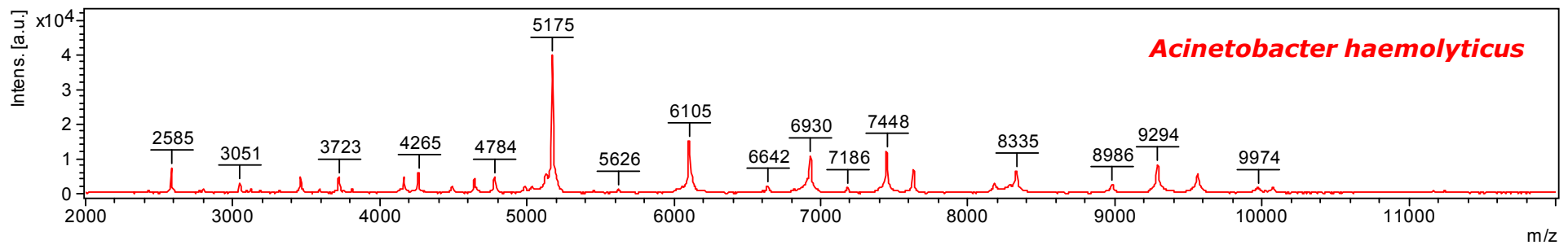
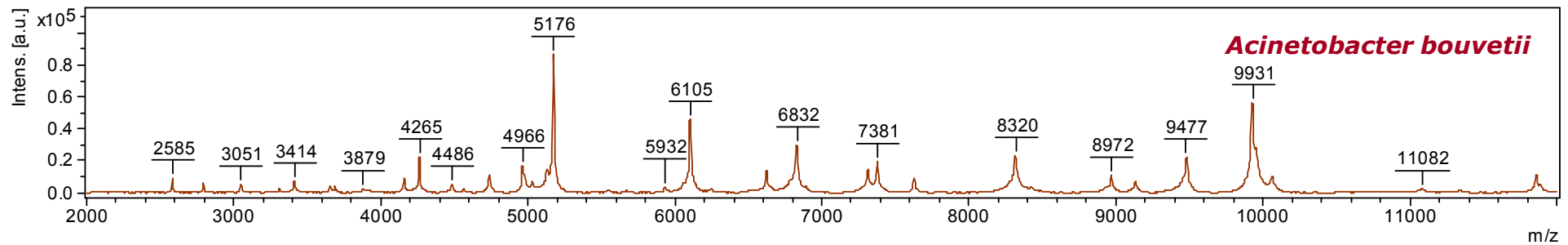
■ SELDI-TOF

Cluster	Group	Norm. Log Intensity	M/Z	Intensity	Norm. Linear Intensity	Type	Mass Dev.
1	chemoresistentni	0.581550	2392.84	3.058176	30.578211	estimated	0.000007
1	chemoresistentni	-0.072123	2392.84	1.943959	12.984676	estimated	0.000007
1	chemoresistentni	0.023116	2392.84	2.076621	15.079403	estimated	0.000007
1	chemoresistentni	0.160910	2392.84	2.284742	18.365652	estimated	0.000007
1	chemoresistentni	0.199591	2392.84	2.346828	19.345988	estimated	0.000007
1	chemoresistentni	0.161331	2392.82	2.285410	18.376190	first	-0.000004

Aplikace I – identifikace bakterií

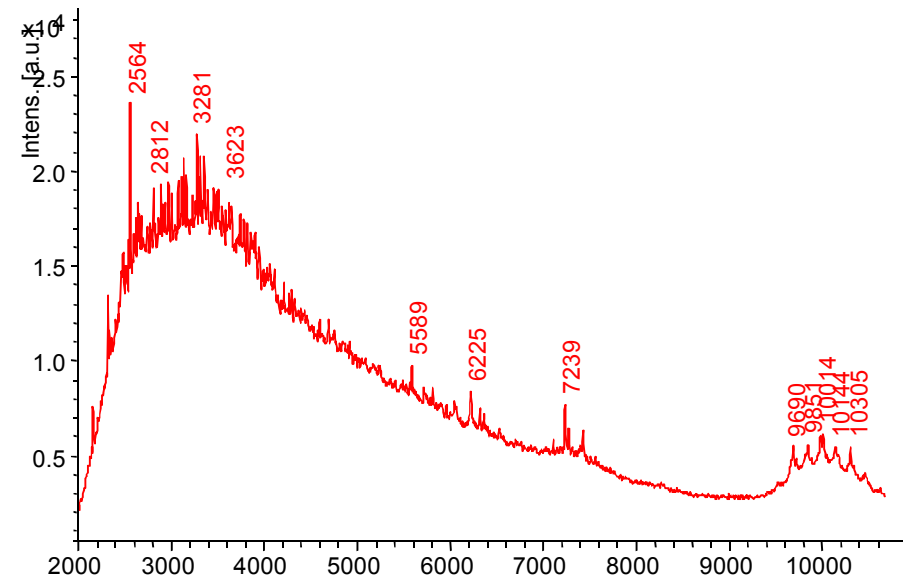
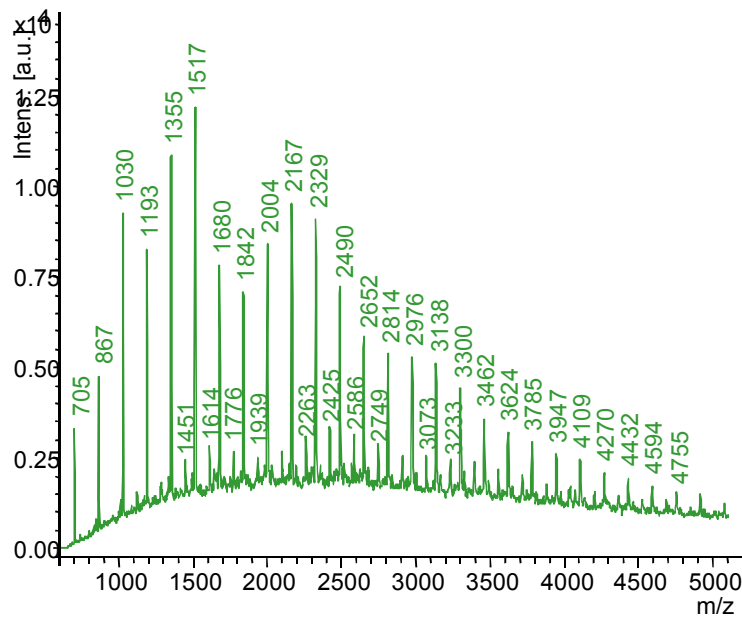
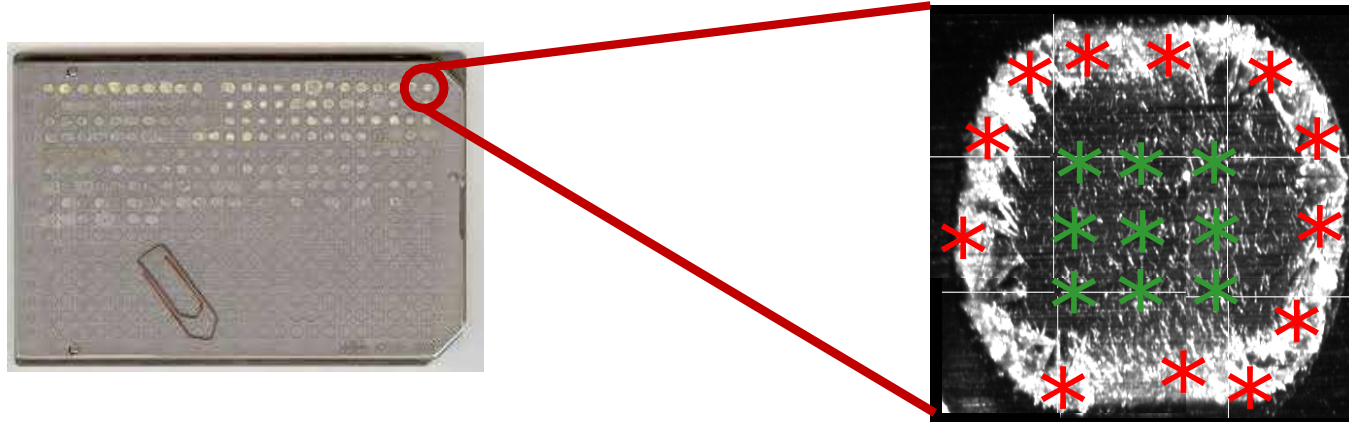

Aplikace I – identifikace bakterií

Aplikace II

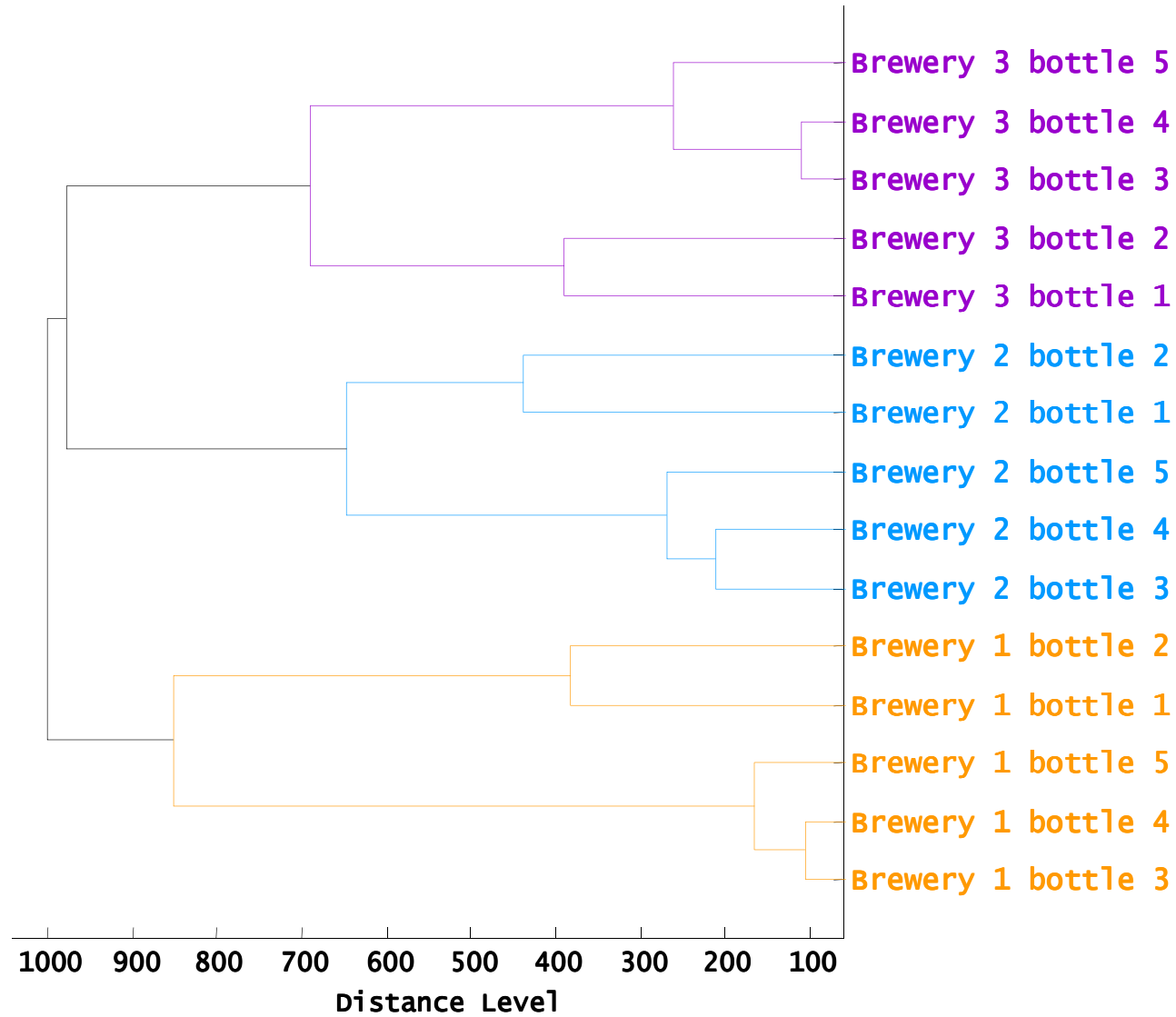

MALDI-TOF MS fingerprint containing maltooligosaccharides

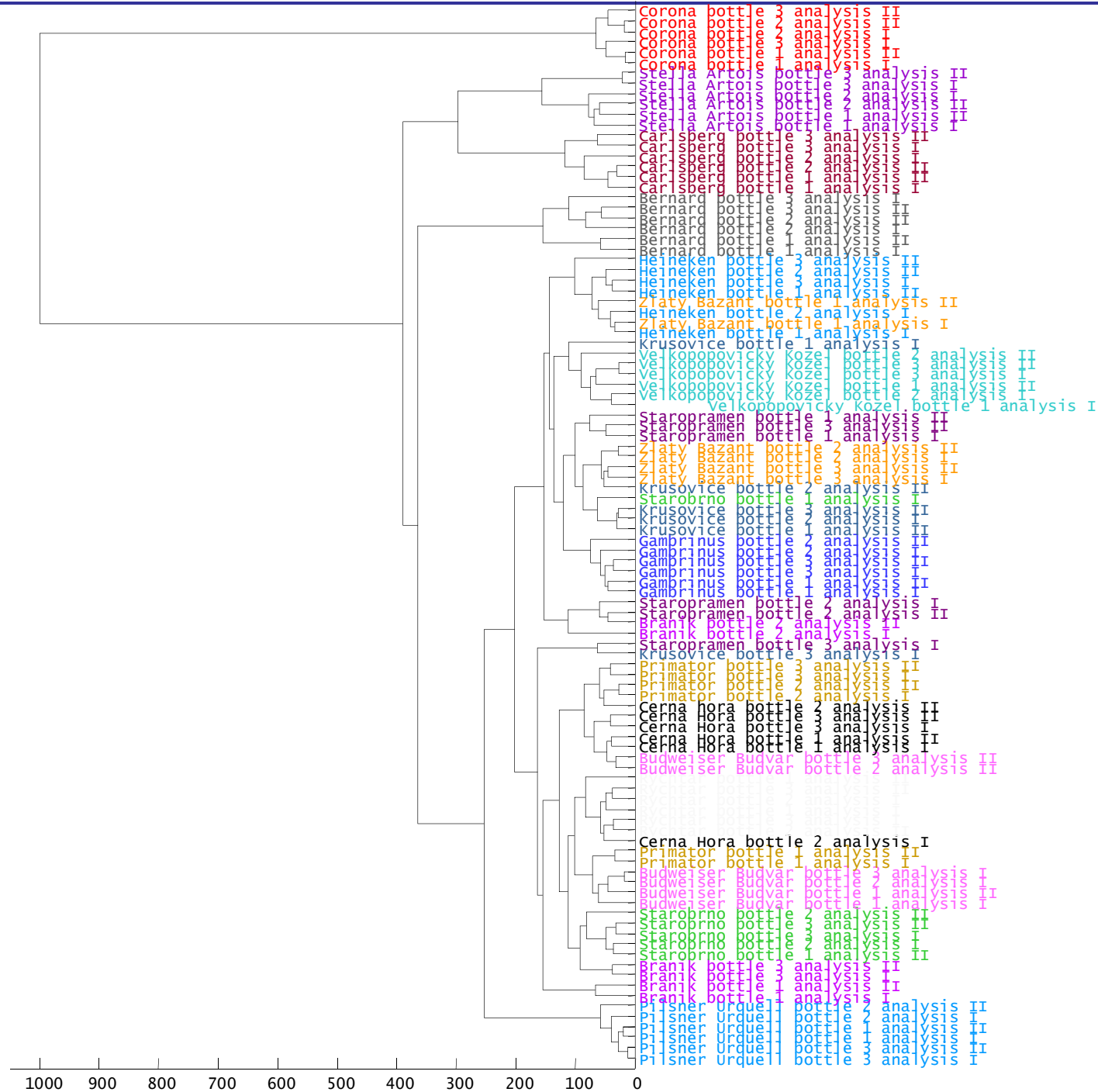
MALDI-TOF MS fingerprint containing proteins

Šedo et al., 2012

Aplikace II

Aplikace II

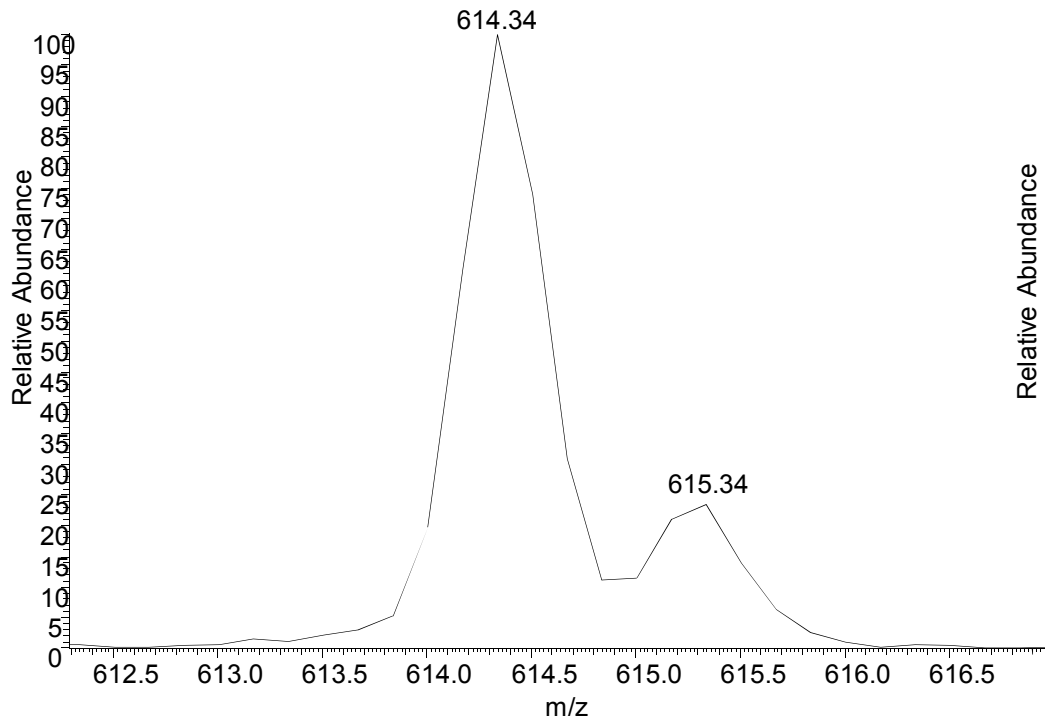
Zpracování dat

1. úprava hrubých dat (MS/MS i MS)
2. příprava dat pro databázové vyhledávání
3. příprava proteinové databáze, databázové vyhledávání
4. zpracování výsledků z pohledu FDR
5. výběr peptidových identifikací (PSMs)
6. rekonstrukce seznamu „identifikovaných“ proteinů
7. interpretace proteinového seznamu(ů)

Úprava hrubých dat

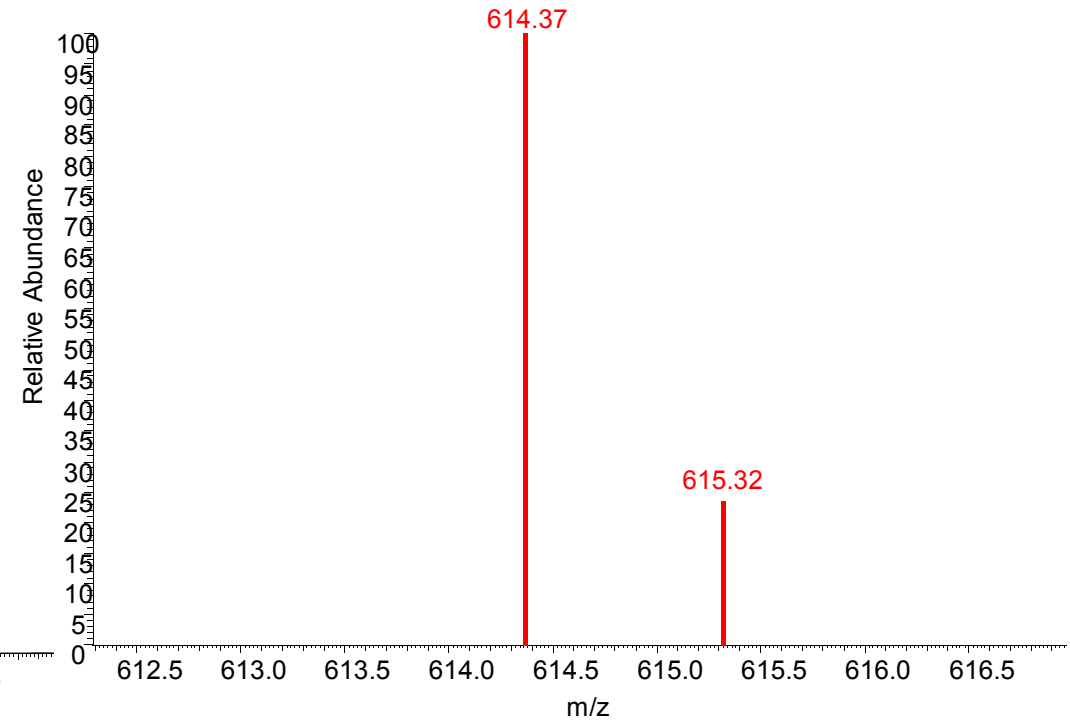
Profilové spektrum

- Získané z experimentu

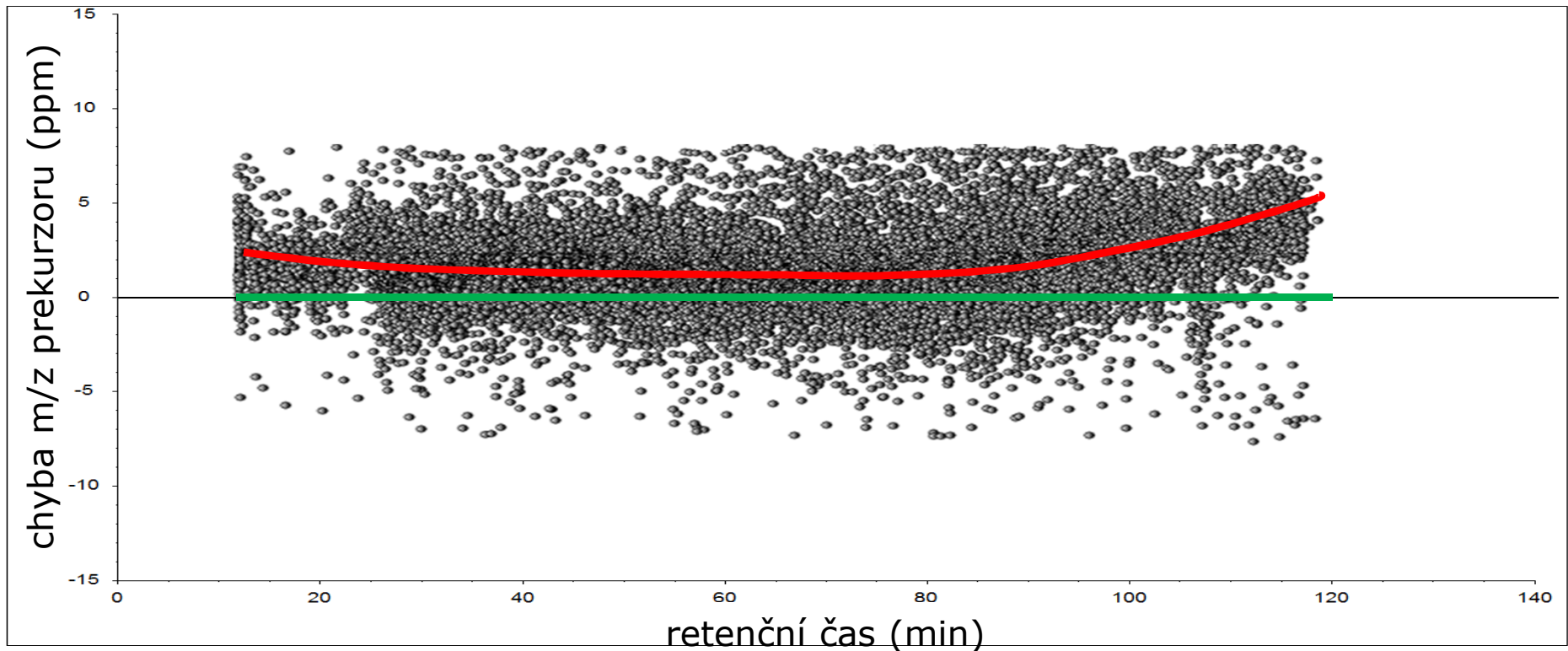

Čárové spektrum

- Vypočítané z profilového

Rekalibrace

- Interní rekalibrace – stejná na celý záznam
- lockmass – každé spektrum podle opakující se kontaminanty
- Podle identifikovaných peptidů – odhad závislosti z identifikovaných peptidů (polynom)

Databázové vyhledávání

1. Příprava dat

- Výběr „reprezentativních“ signálů MS/MS
- Odstranění „méně kvalitních“ spekter MS/MS
 - Top N (z okna), dekonvoluce signálu a šumu
- Získáme tabulku m/z hodnot a intenzit

2. Příprava databáze

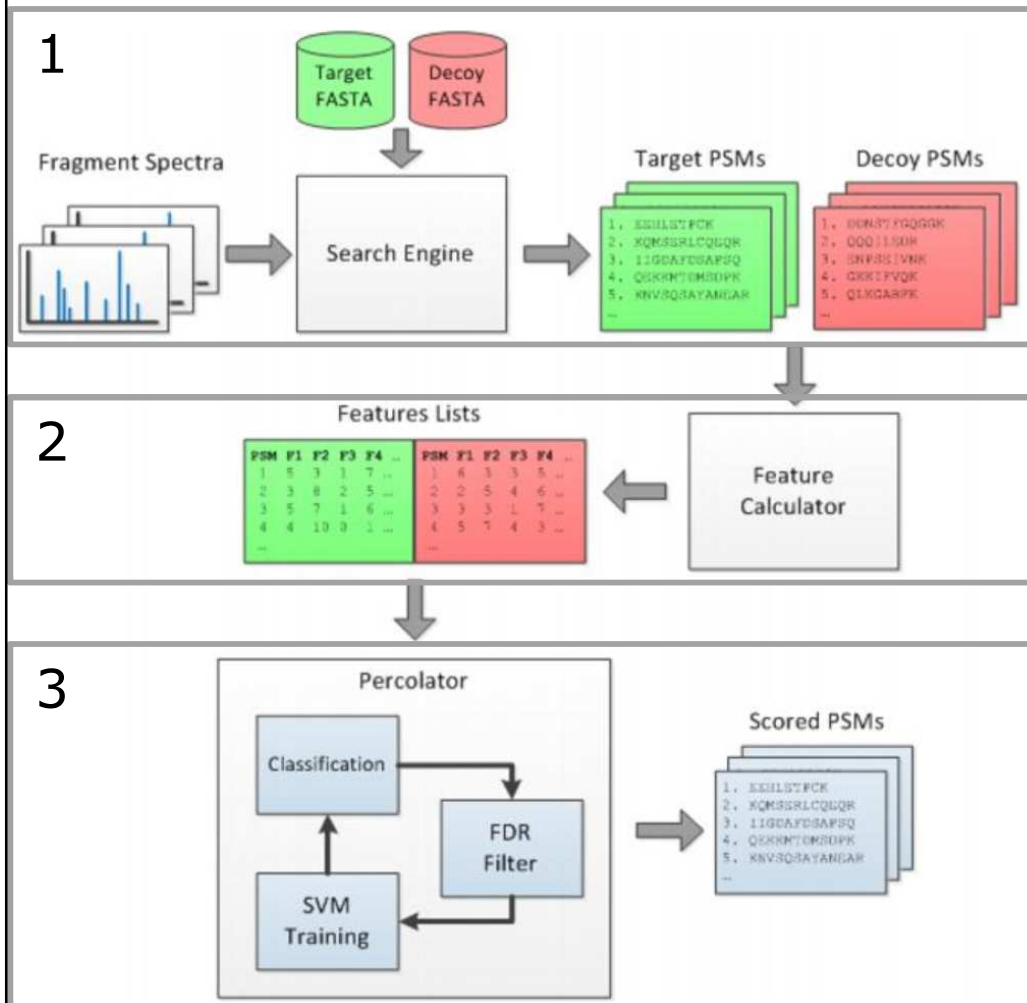
- *in silico* štěpení sekvencí z databáze
- Přiřazení jednoho a nebo více peptidů k jednomu spektru (*decoy* databáze, FDR, Percolator)

3. Výběr peptidových identifikací

Percolator

1. prohledání dat MS/MS
2. výpočet „vlastností“ peptidů
3. propočítání skóre peptidů

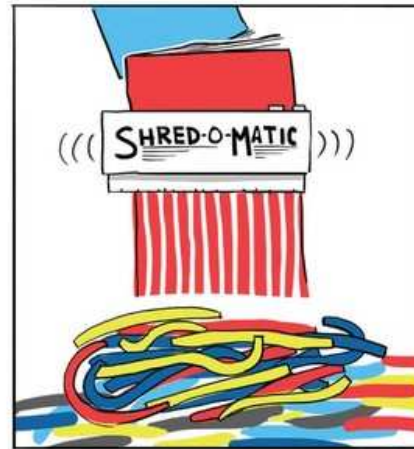

Propočítání skóre peptidů

- Použití *support vector machines* (SVM)
- sady identifikací
 - falešně pozitivní – *decoy* databáze
 - pozitivní – původní databáze (↑skóre)
- přiřazení vah vlastnostem v SVM
 - např. skóre; chyba hmotnosti
 - intenzita, modifikace, ...

⇒ víc identifikovaných peptidů

Rekonstrukce sady proteinů

Analogie puzzle, ALE:

- Tisíce kousků:
 - Stejné
 - Poškozené
 - Chýbějící
 - Z jiných skládaček
- Pasují na stejná místa

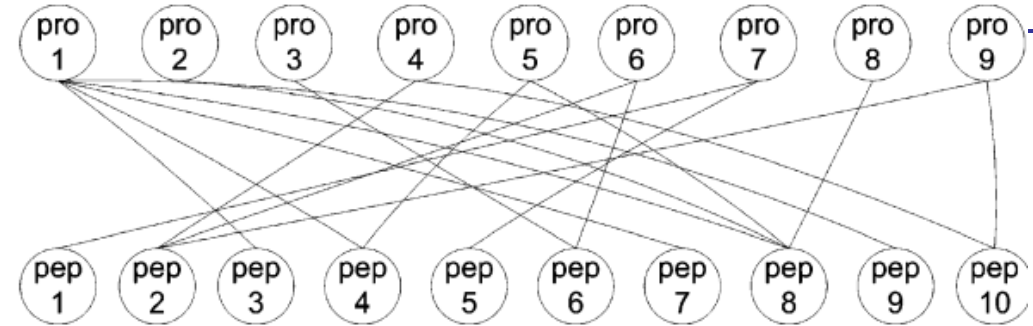
Vybrané přístupy

- N – peptidové pravidlo
 - Proteiny, u kterých pozorujeme alespoň N peptidů
 - Vysoká falešná pozitivita
 - Používané na sekvenční homologické proteiny
- Pravděpodobnostní přístupy
 - *ProteinProphet, Nested mixtures, Fido*

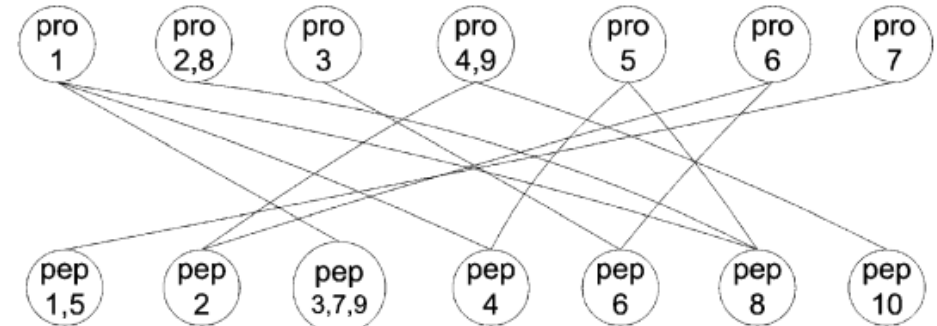
Princip parsimonie a Occamové břitvy

- A. Vytvoření bipartitního grafu:
peptidy - možné proteiny
- B. Sloučení proteinů a peptidů do skupin (např. pep 3,7,9; pro 4,9)
- C. Rozdělení skupin
- D. Výběr minimální sady proteinů

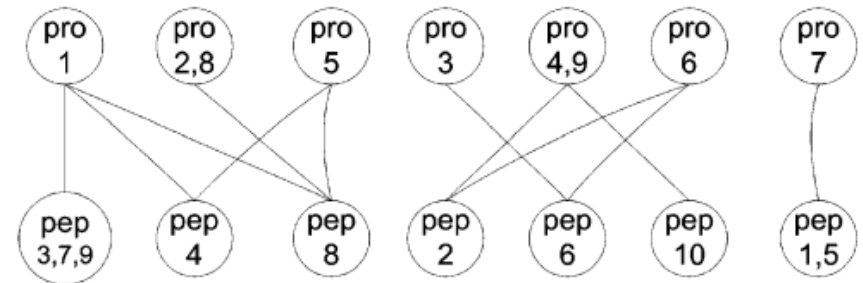
A

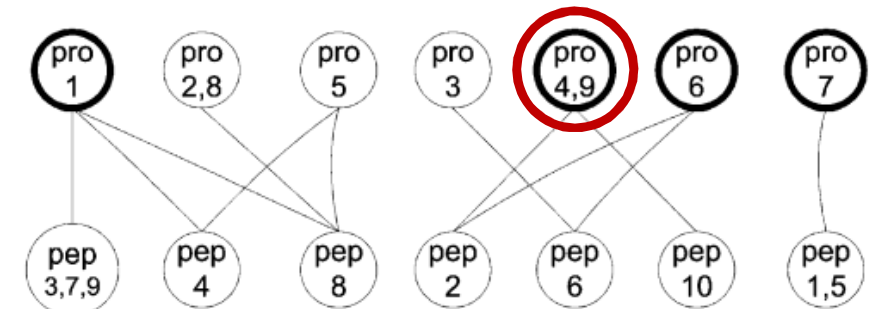
B

C

D

Důsledek: falešná negativita výsledků

Co s identifikovanými proteiny?

- Závisí od původního experimentu
- Typicky doplnění anotace proteinů z databáze (GO, KEGG, TAIR) a použití metod analýzy genových sad

Identifikace proteinů

- NCBI Protein - <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/protein>
 - jen pro proteinové sekvence odvozené ch
- RefSeq - <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/RefSeq/>
- UniProt– ze; kompozit
SwissProt, TrEMBL a PIR-PSD – <http://www.uniprot.org>

Databáze dat

Veřejně přístupné databáze

- Velké experimenty mají až stovky, a nebo tisíce vzorků, v každé se studují desetitisíce až stovky genů
- Pro publikaci výsledků je vyžadované vložit data ve standardizovaném formátu (MIAME – Minimal Information About a Microarray Experiment) do jedné z veřejně přístupných databází tak, aby kdokoliv byl schopný výsledky zreprodukovat
- Toto přináší velkou výhodu:
 - Můžeme data podrobit meta-analýze (simultánně porovnat data z různých experimentů)
 - Díky standardnímu formátu můžeme vyhledávat soubory s parametry, které potřebujeme
 - Data můžeme automaticky stahovat

GEO na NCBI

The screenshot shows a Netscape browser window titled "Netscape: GEO Database Design Brief". The address bar contains the URL <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/geo/info/scheme.cgi>. The page features the NCBI logo and the text "Gene Expression Omnibus" with the "geo" logo. A navigation bar includes links for Entrez, ProbeSet, SAGEmap, Pubmed, UniGene, and LocusLink. The main content area is titled "Database Design Brief" and includes a search query field with a "go" button. A sidebar on the left contains links for Paper, FAQ, News, Feedback, Retrieval tools, Deposit tools, Brief info, and Ad nauseam. The main text states: "Please fill out our [feedback suggestionnaire](#) **NEW**. At the most basic level of organization of GEO there are four entities." Below this text is a diagram showing the relationships between four entities: Submitter, Platform, Series, and Sample. The diagram is a hierarchical structure where Submitter is at the top, connected to Platform and Series. Platform and Series are both connected to Sample at the bottom. A vertical line also connects Submitter directly to Sample.

NCBI Gene Expression Omnibus **geo**

Entrez ProbeSet SAGEmap Pubmed UniGene LocusLink

Database Design Brief Query: **go**

Paper | FAQ | News

Feedback **NEW**

Retrieval tools
...by GEO accession
...by attribute

Deposit tools
...via web
...via direct deposit
New account

Brief info
Current holdings
Retrieving data
Depositing data
...via web
...via direct deposit
Database design

Ad nauseam
SOFT guide
...examples
Web deposit guide
...entry fields
...data tables
SQL implementation

Please fill out our [feedback suggestionnaire](#) **NEW**.

At the most basic level of organization of GEO there are four entities.

```
graph TD
    Submitter[Submitter] --- Platform[Platform]
    Submitter --- Series[Series]
    Platform --- Sample[Sample]
    Series --- Sample
    Submitter --- Sample
```

Array Express na EBI

<http://www.ebi.ac.uk/arrayexpress/>

Training | Industry | About Us | Help | Site Index

The **ArrayExpress Archive** is a database of functional genomics experiments including gene expression where you can query and download data collected to **MIAME** and **MINSEQE** standards. **Gene Expression Atlas** contains a subset of curated and re-annotated Archive data which can be queried for individual gene expression under different biological conditions across experiments.

Experiments Archive

15786 experiments, 442596 assays

Experiment, citation, sample and factor annotations

[Browse experiments](#) [Advanced query syntax](#)

[Submitter/reviewer login](#) [ArrayExpress Query Help](#)

Gene Expression Atlas

5670 experiments, 138915 assays, 18346 conditions

Genes up/down in Conditions

Any species

[Gene Expression Atlas Home](#)

News

- **20 Oct 2010 - Internship for a student project in human gene expression - Filled now**
This student project is now taken.
- **17 Sep 2010 - New Atlas Data Release 10.8**
A new release of Gene Expression Atlas has been made with 93

Links

- [ArrayExpress User Survey](#)
- [Old ArrayExpress Interface](#)
- [Help](#) | [Training](#) | [FAQ](#) | [Citing](#)
- [Submit Data](#) (array based and re-sequencing)
- [Programmatic Access](#) | [FTP Access](#)
- [Software Downloads](#) and [Statistics](#)

- E-learningová skripta analýzy dat IBA
- <http://portal.matematickabiologie.cz/index.php?pg=analiza-genomickych-a-proteomickych-dat--analiza-genomickych-a-proteomickych-dat>